

OPINNÄYTETYÖ

MIRA VAARA 2012

TARINAN TUOTTEISTAMINEN

Saamelaistarujen hyödyntäminen Rovaniemen
matkailussa

Rovaniemen
ammattikorkeakoulu
University of Applied Sciences

MATKAILUN KOULUTUSOHJELMA

ROVANIEMEN AMMATTIKORKEAKOULU
MATKAILU-, RAVITSEMIS- JA TALOUALA
Matkailun koulutusohjelma

Opinnäytetyö

TARINAN TUOTTEISTAMINEN
Saamelaistarujen hyödyntäminen Rovaniemen
matkailussa

Mira Vaara

2012

Ohjaaja Mika Kylänen ja Matti Liimatta

Hyväksytty _____ 2012 _____

Tekijä	Mira Vaara	Vuosi	2012
Työn nimi	Tarinan tuotteistaminen Saamelaistarujen hyödyntäminen Rovaniemen matkailussa		
Sivu- ja liitemäärä	38 + 10		

Opinnäytetyön aiheena ovat saamelaistarut ja niiden käyttö Rovaniemen matkailussa. Työn tarkoituksena on suunnitella ohjelmapalvelutuote saamelaistariihin perustuen ja selvittää, miten saamelaistaruja hyödynnetään Rovaniemen matkailussa. Rajasin opinnäytetyön koskemaan vain ohjelmapalvelutuotteen suunnitelmaa ja Rovaniemen alueen matkailua. Opinnäytetyöni on toiminnallinen ja kvalitatiivinen tapaustutkimus.

Saamelaistarujen hyödyntäminen Rovaniemen matkailussa ei ole kovin näkyvää. Saamelaistaruja ja -kulttuuria hyödynnetään Rovaniemellä monissa eri palveluissa ja tuotteissa, joita matkailijoille kaupataan, mutta tarinat ovat useimmiten vain sivuosassa.

Suunnittelemani ohjelmapalvelutuotteesta tuli Tarinapolku, joka vie matkailijat metsään. Metsässä he kohtaavat saamelaistarujen hahmoja ja kuulevat taruja oppailtaan sekä taruhahmoilta. Tarinapolun sisältöä ja pituutta voidaan räätälöidä asiakkaan toiveiden ja tarpeiden mukaan. Opinnäytetyössäni olen suunnitellut Tarinapolusta erilaisia teemapaketteja, kuten Haltijapolku ja Manalapolku.

Tarinapolun ideana on antaa matkailijoille mahdollisuus nähdä suomalainen metsä tarujen kautta. Polulla on mahdollista hiljentyä, tutkia omia tuntemuksiaan ja päästä irti omasta arjesta. Samalla matkailijat saavat energiaa ja virkistystä kevyestä ryhmäliikunnasta ulkoilmassa. Oppaat ja tarinat sekä taruhahmot tarjoavat viihdykettä ja ohjaavat matkailijoita havainnoimaan ympäristöään.

Avainsana(t) elämyksellisyys, matkailu, saamelaistarut, tarinallisuus, tuotekehitys, tuotteistaminen

		Year	2012
Author	Mira Vaara		
Subject of thesis	Productization of a Story The Use of Sami Legends in Tourism in Rovaniemi		
Number of pages	38 + 10		

The topics of the thesis are the Sami legends and the use of the legends in tourism in Rovaniemi. The purpose of this thesis was to plan a program service product based on Sami legends. The thesis also clarifies how Sami legends are already used in tourism in Rovaniemi. The thesis was confined to concern only the plan for the program service product and tourism in the Rovaniemi area. This thesis is a functional and qualitative case study.

The use of Sami legends in tourism in Rovaniemi is not very visible. The Sami legends and culture are used in many different services and products offered to tourists in Rovaniemi, but the legends are usually used as a complementary element.

The program service product planned is named Storypath. Storypath takes the tourists into the forest where they will meet characters from the Sami legends. The guides and story characters tell some of the legends to the tourists. The contents and length of Storypath can be tailored to correspond to the wishes and needs of the client. In this thesis, different theme packages for Storypath, like Elf path and Manala path were planned.

The idea of Storypath is to give the tourists a chance to see the Finnish forest through the legends. During the path the tourists can quiet down, search their feelings and detach themselves from the everyday life. At the same time, the tourists get energy and become refreshed from the light group exercise outdoors. The guides and legends and story characters offer entertainment and guide the travelers to observe the surroundings.

Key word(s): experience, tourism, Sami legends, storytelling, product development, productization

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
2 KULTTUURIN JA PERINTEIDEN TUOTTEISTAMINEN	4
2.1 KESKEISET KÄSITTEET	5
2.2 SAAMELAISTARUJEN TARJONTA ROVANIEMELLÄ.....	6
2.3 TUOTEKEHITYSPROSESSI JA TARINAPOLUN SYNTY	6
3 TARINOITA METSÄSSÄ.....	10
3.1 TARINAPOLKU	10
3.2 SAAMELAISTARUJA JA TARUOLENTOJA.....	11
3.2.1 <i>Haltijat</i>	11
3.2.2 <i>Manala</i>	14
3.2.3 <i>Aurinko, Kuu ja Revontulet</i>	16
3.2.4 <i>Eläimet</i>	18
3.2.5 <i>Noita</i>	21
4 TARINAN TUOTTEISTAMINEN	23
4.1 TARINAPOLKU	23
4.1.1 <i>Peruspolku</i>	23
4.1.2 <i>Haltijapolku</i>	25
4.1.3 <i>Manalapolku</i>	26
4.1.4 <i>Aurinko, Kuu ja Revontulet - polku</i>	27
4.2 SAAMELAISTARUJEN HYÖDYNTÄMINEN.....	28
5 SAAMELAISTARUJEN MAHDOLLISUUDET	30
5.1 TARINAPOLKU	30
5.2 SAAMELAISTARUT ROVANIEMEN MATKAILUSSA.....	31
6 POHDINTA	33
LÄHTEET.....	36
LIITTEET.....	38

1 JOHDANTO

Nykyään matkailualan koulutuksessa panostetaan moniin nykyhetken ja tulevaisuuden trendeihin, kuten kestävä kehitys, hyvinvointimatkailu, tuotekehitys sekä tuotteiden tarinallistaminen. Kakki edellä mainitut ovat hyviä sekä ihmisen että ympäristön terveyden ja hyvinvoinnin kannalta. Halusin omassa työssäni keskittyä tuotekehitykseen. Sen sijaan, että kehittäisin tuotteelle tarinan, tahdoin kehittää jo olemassa oleville tarinoille tuotteen.

Joulu on yksi Rovaniemen päämatkailutuotteista (Rovaniemen Matkailu ja Markkinointi Oy 2006, 45). Joulua kehitetään ja markkinoidaan jatkuvasti. Halusin itse keskittyä johonkin vähän erilaiseen, eikä ihan niin suureen ja paljon käytettyyn tuotteeseen, kuin joulu. Saamelaiskulttuuri on matkailijoille melko näkyvää Rovaniemellä porotilojen, museoiden ja matkailuohjelmalveluiden kautta. Usealla porotilalla omistaja tai osa työntekijöistä on saamelaista sukua, Rovaniemellä sijaitsevassa museo ja tiedekeskus Arktikumissa on kokonainen oma osastonsa saamelaiskulttuurille ja kulttuuritalo Korundissa on esillä kuuluisan lappilaisen Andreas Alarieston maalauksia, jotka kuvaavat saamelaisten elämää. Monet ohjelmalvelut Rovaniemellä tarjoavat matkailijoille tarinoita saamelaisten elämästä ja uskomuksista ennen vanhaan.

Opinnäytetyössäni pääsen yhdistämään oman kiinnostukseni tarinoihin kaiken viime vuosina saamani koulutuksen ja kokemuksen kanssa. Saamelaisten tarut ja niissä esiintyvät hahmot ovat vielä mukana Lapin elämässä erilaisina tapoina ja uskomuksina. Kaikki eivät välttämättä edes muista tai tiedä omien tapojensa alkuperää.

Työni tarkoituksena on suunnitella ja kehittää tuote saamelaisille tarinoille ja pohtia saamelaistarujen hyödyntämismahdollisuuksia Rovaniemen matkailussa. Pyrin kehittämään tuotteen, jossa tarinat välittyvät asiakkaille siten, että tuote saisi heidät tuntemaan iloisia, surullisia ja vaikka

pelottaviakin tunteita ja jäisi asiakkaille mieleen. Haluaisin, että kehittämäni tuote antaa matkailijoille ja paikallisillekin kokemuksen, jonka he muistavat ja mahdollisesti jakavat muiden kanssa. Lisäksi selvitän vähän, miten Rovaniemen alueen matkailussa yleisesti hyödynnetään ja tuotteistetaan saamelaisten myyttejä.

Opinnäytetyöni tehtävät ovat siis seuraavat:

- Suunnittele ja kehitä saamelaistaruihin perustuva matkailutuote
- Miten saamelaistaruja hyödynnetään Rovaniemen matkailussa?

Tämä työ on toiminnallinen opinnäytetyö ja kvalitatiivinen eli laadullinen tapaustutkimus. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus on ohjeistaa, järjestää tai järjeistää käytännön toimintaa. Esimerkkejä tällaisista töistä ovat tuotekehityshankkeet, projektityyppiset ja ilmaisulliset opinnäytetyöt (Rovaniemen ammattikorkeakoulu 2011, 4–5). Tässä työssä on kyse tuotekehityshankkeesta, jossa suunnittelen ja kehitän uuden tuotteen.

Lähteeni keräsin kirjoista ja Internet-sivuilta sekä omista kokemuksistani. Arvioin lähteeni kriittisesti ja valitsin vain luotettavimmat mukaan työhöni. Keskityin lähteideni sisällön laatuun, niiden määrän sijasta, sillä laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistämään, eikä siksi tarvita määrällisesti useita lähteitä (Vilkka 2005, 126).

Työn aluksi esittelen tutkimukseni teoriaa, kuten työni kannalta keskeisimmät käsitteet sekä tuotekehitysprosessini eli miten tuotteeni syntyi. Tarinoita metsässä -luvussa olen kirjoittanut muun muassa tiivistelmiä muutamista saamelaisista taruista ja taruolennoista, esitelläkseeni ne ennen varsinaista tuoteselostustani. Pidemmät versiot tarinoista löytyvät työni liitteistä.

Tarinan tuotteistaminen -luvussa esittelen varsinaisen tuotekehittäni, Tarinapolun, sekä neljä esimerkkiä, miten sitä voi soveltaa. Olen tehnyt tuotteen eri sovellusversioista tuotanto- ja kulutuskaaviot, jotka löytyvät liitteistä (liitteet 7–10). Tuotanto- ja kulutuskaaviot kuvaavat tuotteen näkyvät ja näkymättömät toiminnot, jotka tapahtuvat palvelun aikana (Komppula–Boxberg 2005, 104). Samassa luvussa olen myös kirjoittanut lyhyen

selvityksen saamelaistarujen hyödyntämisestä Rovaniemen matkailussa. Tiedot perustuvat muutamien paikallisten yritysten Internet -sivuihin, joihinkuihin Suomen ja Lapin matkaopaskirjoihin sekä omiin kokemuksiini. Saamelaistarujen mahdollisuudet Rovaniemen matkailussa -osiossa arvioin kehittämäni tuotteen ja kirjaan muita hyödyntämismahdollisuuksia sille.

2 KULTTUURIN JA PERINTEIDEN TUOTTEISTAMINEN

Toimintatutkimuksen tapauksessa eri osa-alueet; tutkimustehtävä, teorianmuodostus, aineistonkeruu ja sen analyysi, kehittyvät ja täsmentyvät samalla kun tutkimusprosessi etenee. (Heikkinen–Huttunen–Moilanen 1999, 68) Näin kävi minunkin opinnäytetyöni kanssa. Työni alkuvaiheessa keräsin lähteitä laajalta alalta, koettaen saada opinnäytetyöni kohteen rajattua tarpeeksi pieneksi. Yritin täsmentää opinnäytetyöni tehtäviä itselleni ja suunnittelin jo tutkimus- ja analysointimenetelmiä. Turhauduin, kun en ollut oikein varma, mikä menetelmä olisi opinnäytetyöni kannalta paras. Loppujen lopuksi osasin joustaa ja alkaa kerätä lähteitä ja toivoa, että jossain vaiheessa asia selkenee minullekin. Vasta muutamien ohjauskeskusteluiden ja lähteiden tutkimisen kautta sain itsekin käsityksen mistä halusin opinnäytetyöni kertovan.

Tiesin tosin jo siitä lähtien kun päätin tehdä opinnäytetyöni saamelaiSTARUIHIN perustuen, että haluan suunnitella jotain, mikä sijoittuu metsään. Metsä on saamelaisille kuin toinen koti, sillä sieltä he ovat aina saneet turvaa ja suojaa sekä raaka-aineet työkaluihin ja ravintoon (Uttu-Kalle 1998, 53). Minulle itselleni metsä on ollut aina tärkeä osa elämää. Olen asunut koko tähän astisen ikäni metsän lähetyvillä ja kuljen paljon metsissä joka kerta kun lähden lenkille tai lähdemme suvun mökille.

Suomalainen metsä on monille, varsinkin ulkomailta tuleville matkailijoille eksoottinen. Talvella luminen metsä on yksi kauneimmista asioista, jonka minä olen koskaan nähnyt. Uskoisin, että lumisen metsän näkeminen sekä sen sisällä oleminen, olisi matkailijalle upea elämys – mahdollisesti jopa hiukan pelottava. Suomalaiset ja rovaniemeläiset pitävät Rovaniemeä hyvin luonnonläheisenä ja urheilullisena kaupunkina (Rovaniemen Matkailu ja Markkinointi Oy 2006, 39) ja minä haluan tuotteessani korostaa näitä mielikuvia.

Seuraavissa alaluvuissa esittelen opinnäytetyöni keskeiset käsitteet sekä mistä selvitin miten saamelaiSTARUJA hyödynnetään Rovaniemen matkailussa. Selvitä myös miten tuotekehitysprosessini eteni lähes valmiiksi tuotteeksi.

2.1 Keskeiset käsitteet

Tärkeimpiä käsitteitä työssäni ovat saamelaiset ja myytit. **Saamelaiset** ovat alkuperäiskansaa pohjoisen Skandinavian ja Kuolan niemimaan alueelta. Aikaisemmin saamelaisuus merkitsi kota-asumista, poron hoitoa, joikua ynnä muuta sellaista. Nykyään se on enemmänkin tietoisuutta omasta alkuperästä ja vanhojen perinteiden kunnioitusta. (Hyry–Pentikäinen–Pentikäinen 1995, 141).

Myytit ovat tarinoita ja uskomuksia muun muassa yliluonnollisista olennoista, maailmojen synnystä, jumalista (Suomisanakirja 2011). Ne ovat selityksiä asioille, joita ei kyetä tai kyetty selittämään kuten esimerkiksi revontulet, aurinko, kuu sekä muut taivaankappaleet, elämän kiertokulku.

Muita keskeisiä käsitteitä ovat tuotteistaminen, elämyksellisyys ja tarinallisuus. **Tuotteistaminen** voi tarkoittaa muun muassa uuden tai jo olemassa olevan tuotteen tai palvelun tehtävän määrittelyä (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2011). Eri kulttuurien tuotteistaminen voi mennä pahasti pieleen, jos itse kulttuuriin ei perehdytä tai jos kyseistä kulttuuria ei kunnioiteta. Tämä puolestaan voi vahingoittaa sekä tuottajan että tuotteen uskottavuutta (Lavia 2010, 38).

Elämyksellisyys on nykyaikana alati kasvava ja kehittyvä trendi matkailupalveluissa. Elämys on positiivinen kokemus, joka vaikuttaa ihmiseen usealla eri tasolla, kuten esimerkiksi henkinen, emotionaalinen ja älyllinen taso. Elämys aiheuttaa ihmisessä vahvoja tunteita (Rovaniemen Matkailu ja Markkinointi Oy 2006, 44). Matkailijat haluavat kokea elämyksiä ja yritykset yrittävät parhaansa niitä tarjotakseen, mutta koska elämys on yksilöllinen ja henkilökohtainen asia, ei sitä voida jokaiselle varmasti taata (Tarssanen–Kylänen 2009, 10).

Tarinallisuus on periaatteessa vanha käsite, sillä se tarkoittaa asioiden kertomista ja kuvaamista tarinallisella tavalla (Menetelmäblogi 2012). Tarinankerronta oli yleisempää ennen vanhaan, kun ihmiset istuivat takan

äärellä tai radion ympärillä television sijaan. Tarinankerronta on alkanut saada arvoa ja painoa tuotekehityksessä, sillä tuotteet, joihin liittyy tai jotka ovat tarinoita, muistetaan paremmin ja ne on usein helpompi ymmärtää ja ottaa vastaan.

2.2 Saamelaistarujen tarjonta Rovaniemellä

Selvittääkseni opinnäytteeni toisen tehtävän eli miten saamelaistaruja hyödynnetään Rovaniemen matkailussa, perehdyin Rovaniemen alueen ohjelmajärjestelyjen Internet-sivuihin. Ajattelin, että sitä kautta moni matkailijakin tietonsa yrittää hankkia ja halusin nimenomaan selvittää kyseisen tutkimusongelmani itsenäisen matkailijan näkökulmasta.

Rovaniemen Matkailu ja Markkinointi Oy:n Internet – sivujen kautta löytyy valtavasti vaihtoehtoja eri aktiviteeteille, mitä Rovaniemellä voi tehdä niin kesällä kuin talvellakin. Vaikeampi tehtävä oli metsästä saamelaiskulttuuriin liittyvät palvelut/tuotteet kaikkien vaihtoehtojen seasta. Onnistuin kuitenkin löytämään muutamia ja käsittelen etsintäni tuloksia viidennen luvun toisessa alaluvussa; Saamelaistarut Rovaniemen matkailussa.

Keräsin myös muutamia matkaoppaita Rovaniemen ammattikorkeakoulun kirjaston tarjonnasta ja tutkin, mitä ne kertoivat Rovaniemestä. Halusin nähdä mainittaisiinko siellä saamelaisuutta Rovaniemen ja Lapin yhteydessä. Lapista ja Rovaniemestä yksistään löytyy hyvin matkaopaskirjoja. Koko Suomen kattavista matkaopaskirjoistakin löytyy aina Lappi ja lähes aina Rovaniemi, mikä tuo oikein hyvää näkyvyyttä.

2.3 Tuotekehitysprosessi ja Tarinapolun synty

Tuotekehitys on parhaassa tapauksessa tuotteen sekä yrityksen toiminnan jatkuvaa arviointia ja kehitystä. (García-Rosell–Kylänen–Pitkänen–Tekoniemi-Selkälä–Vanhala 2010) Tuotekehitys ikään kuin kiertää ympyrää alkaen ideasta, josta syntyy suunnitelma. Suunnitelma muuttuu tuotteeksi, joka testataan ja arvioidaan. Arvioitu ja kehitetty tuote lähtee uudestaan testaukseen ja arviointiin ja niin edelleen. Tuotekehitysprosessi voi alkaa mistä tahansa tuotekehityksen vaiheesta (García-Rosell ym. 2010).

Syitä tuotekehitysprosessin aloittamiseen voi olla muun muassa asiakkaiden tai henkilökunnan esittämät toiveet, ideat messuilta tai näyttelyistä, lakien muunnoksista ja kilpailijoiden tekemiset. Eri ideoiden kehityspotentiaalia kannattaa tutkia ennen kuin niitä aletaan soveltaa tuotteeseen tai tuotteeksi. Ideoille voi tehdä esimerkiksi kannattavuuslaskelmia tai voidaan tutkia onko idealle tai tuotteelle kysyntää yrityksen kohderyhmässä. (Tampereen ammattiopisto 2005)

Kehitettyä tuotetta tulisi testata useampaan otteeseen, ja ainakin yhdesti varsinaisen kohderyhmän kanssa, ennen tuotteen virallista käyttöönottoa. Testauksista saadut tiedot ja arviot kehittävät tuotetta entisestään ja testausta jatketaan kunnes tuote on valmis tai idea päätetään hylätä epäkannattavana. Valmiina tuote tarjotaan asiakkaille, jos myös henkilökunta hyväksyy uuden tuotteen. (Tampereen ammattiopisto 2005)

Minun tuotekehitysprosessini lähti käyntiin löytäessäni koulun kirjastosta John Lennonin ja Malcolm Foleyn kirjan mustasta turismista (Dark Tourism: The Attraction of Death and Disaster 2006). En ollut ennen kuullut kyseisestä aiheesta mitään, mutta kirja kiehtoi minua. Sain selville, että musta turismi on periaatteessa sitä, että ihmiset matkustavat käymään maissa, kaupungeissa ja/tai paikoissa, joissa on tapahtunut jotain kamalaa, traagista tai julmaa. Esimerkkinä voisin mainita Auschwitzin keskitysleiri, Alcatrazin vankila ja vaikka New Orleans hirmumyrskyn jälkeen. Aluksi suunnittelin, että tutkisin mustan turismin kohteita Lapissa tai Rovaniemellä ja aloin tutkia paikallisia urbaaneja legendoja ja kummitusjuttuja. Tutkimuksissani aloin törmätä yhä enemmän saamelaistaruihin ja huomasin suuntaavani hakujani yhä enemmän taruihin. Opinnäytetyön ohjaajani lainasi minulle pienen saamelaistaruksen ja kävimme keskustelun, jonka päätteeksi totesin, että haluan suunnitella elämyksellisen ohjelmapalvelutuotteen näille taruille.

Käytin oman tuotteeni suunnittelussa apuna Matkailun tuotekehittäjän käsikirjasta (2010) löytämiäni tuotteistustyökaluja, teema-työkalu ja massaräätälöinti (García-Rosell ym. 2010), sekä yksinkertaista käsitekarttaa. Teema-työkalu kertoo aluksi, että elämystuotteen tulisi irrottaa asiakas

arjesta ja tästä todellisuudesta, jotta asiakas voi vapautua oman elämänsä vaatimuksista ja velvoitteista. Elämystuotteessa tulisi myös olla yhdenmukainen teema, jota tuotteen eri osa-alueet mukailevat. Teema-työkalu korostaa, että tuotteen kaikkien osa-alueiden tulee tukea ja vahvistaa yhteistä teemaa moniaistillisesti ja yksityiskohtaisesti. Yhtenäisyys luo kuvaa vakuuttavasta ja aidosta tuotteesta sekä tuottajasta. (García-Rosell ym. 2010)

Massaräätälöinnin tarkoituksena on räätälöidä elämystuote mahdollisimman kustannustehokkaasti yleisten trendien ja asiakasryhmien tarpeiden mukaan. Tuotteiden tulisi olla myös mahdollisimman pienissä osissa, jotta asiakkaat voivat itse poimia osasista itseään miellyttäviä kokonaisuuksia. Tällä tavoin voidaan myös seurata miten eri osa-alueet menevät kaupaksi ja voidaan poistaa hyödyttömät osat. Asiakkaiden kysynnän mukaan voidaan myös alkaa suunnitella ja kehittää uusia osia. (García-Rosell ym. 2010)

Minun tuotteeni teemana ovat saamelaistarut ja -perinteet. Teema-työkalussa mainittiin moniaistillisuus ja ohjattiin tuotekehittäjää käymään läpi kehitettävä tuote jokaisen aistin kautta. Itse sain kehitettyä melko selkeän kuvan tuotteestani käyttäen edellä mainittua menetelmää yhteydessä miellekarttani. Mietin millaisessa ympäristössä saamelaistarut tulisivat parhaiten esille, mitä ääniä siellä kuuluisi ja miltä ympäristö tuoksuisi sekä mitä makuja taruihin liittyy.

Aloin ajatella metsää, laavuja ja nuotioita. Muistin kuinka ala-asteella osallistuin eräänlaiseen näytelmäretkeen, missä asiakkaita kuljetettiin metsässä polkua pitkin ja aina välillä pysähdyttiin seuraamaan näytelmäpätkä. Näytelmä oli osio Kalevalasta. Itse olin yksi kalevaneidoista, joiden tehtävänä oli toimia oppaina asiakkaille ja kuljettaa nämä näytelmäreitit läpi. Metsässä kohtasimme näyttelijöitä pukeutuneena menninkäisiksi, maahisiksi, eläimiksi ja saimme tavata jopa metsän isännän Tapion.

Näytelmä itsessään oli hieno ja mahtipontinen, mutta ympäristö, ilmapiiri ja hahmojen kohtaamiset muuttivat mahtavan kokemuksen mieleenpainuvaksi

elämykseksi. Iso osa johtui varmasti siitä, että meidän koulusta useampi luokka oli mukana näytelmässä joko menninkäisinä, maahisina, eläiminä tai kalevaneitoina ja se loi upean yhdessä tekemisen tunteen. Sen vuoksi uskoisinkin, että tuotteeni työntekijöistä ainakin osa voisi olla opiskelijoita ja koululaisia. Haluaisin, että tuotteeni voisi olla elämys myös työntekijöille, eikä vain asiakkaille.

3 TARINOITA METSÄSSÄ

Seuraavissa alaluvuissa esittelen suunnittelemani ohjelmapalvelutuotetta sekä muutamia saamelaistaruja ja taruhahmoja. Tarkemman selvityksen ohjelmapalvelutuotteeni kulusta kirjasin neljänteen lukuun; Tarinan tuotteistaminen.

Keräsin opinnäytetyöhöni mahdollisimman paljon taruja jo valmiiksi, jos joku vaikka innostuisi tuoteideastani. Halusin, että kyseisellä henkilöllä tai yrityksellä olisi heti mahdollisimman paljon ja monipuolisesti taruja käytössään.

3.1 Tarinapolku

Tuotteestani tuli Tarinapolku, joka vie asiakkaat oppaiden kanssa metsään, missä he kulkevat ennalta suunniteltua polkua. Polun varrella oppaat kertovat saamelaistaruja ja välillä pysäyttävät ryhmän, joko tarkkailemaan luontoa tai kohtaaman jonkun taruolentoiksi naamioituneista työntekijöistä. Lopuksi istutaan laavulla tai kodassa ja nautitaan eväät nuotion liekkien loisteessa. Tuote on pohjimmiltaan hyvin yksinkertainen, mutta ollakseen onnistunut se vaatii paljon työtä ja minun tässä opinnäytteessä tekemä työ on vasta tuotteen ideavaihe. Tuote vaatii testausta, kehitystä ja toimivan työntekijäryhmän ennen kuin se saavuttaa täyden potentiaalinsa.

Tarinapolku räätälöidään asiakkaan toiveiden ja ohjelmapalvelun tapahtumapaikan ympäristön olosuhteiden mukaan. Taruvalintoja ja kävelyreittejä muuttaen, polku voi olla pituudeltaan kaikkea puolen tunnin reitistä ja parista tarusta, useamman päivän vaellukseen, joka sisältää useita taruja ja saagoja. Reittejä tulee myös soveltaa asiakkaiden kykyjen mukaan, siten, että esimerkiksi eläkeläisryhmille ja/tai liikuntarajoitteisille ei valita vaikeakulkuisia tai liian pitkiä reittejä.

Tarinapolusta voi olla tarjolla valmiita teemapaketteja, kuten haltija- ja eläinpaketit, mutta taruja voidaan myös yhdistellä, jos asiakas toivoo kuulevansa esimerkiksi Staaloista ja poroista sekä revontulista. Tarinapolku –

luvussa selostan peruspolkupaketin ja kolmen teemapolkupaketin tapahtumat ja järjestelyn.

Tarinapolku soveltuu hyvin niin vapaa-ajan matkailijoille kuin esimerkiksi työmatkojen virkistystoimintaan. Yli puolet Lappiin suuntautuvista matkoista ovat vapaa-ajan matkoja ja suurin osa matkailijoista tulee ulkomailta (Rovaniemen Matkailu ja Markkinointi Oy 2006, 24, 39). Tarinapolku on räätälöitävissä asiakkaan toiveiden mukaan ja saamelaistarut kääntyvät suhteellisen helposti myös ulkomaisille ymmärrettäviksi, joten se sopii ulkomaisille matkailijoille siinä missä kotimaisillekin.

3.2 Saamelaistaruja ja taruolentoja

3.2.1 Haltijat

Saamelaiset uskovat, että jokainen puu ja kivi elää, sillä **haltijoita** on kaikkialla ja kaikessa ja niitä tulee kunnioittaa ja pelätä (Pentikäinen 1995, 243–246; Seppälä 2009, 61). Esimerkiksi polttopuuksi tarkoitettua puuta kaadettaessa tulee ensin lyödä puuta kolmesti kirveen kamaralla, varoittaen näin puun henkeä, muuten se palaessaan sinkoaa kipinöitä ympäriinsä. Samoin puuta kaadattaessa pitää alin oksa hakata irti ja heittää syrjään, jolloin puun henki jää siihen, eikä tule kotiin vietävän puun mukana kaatajaa kiusaamaan. (Seppälä 2009, 61) Kaikki seuraavat haltijatarut löytyvät pidempinä versioina liitteestä 1.

Seidat ovat saamelaisille pyhiä paikkoja, joissa henget, haltijat ja jumalat asuvat. Seita voi olla muun muassa luonnon kivi, kanto, puusta tehty esine, saari, tunturi, niemi tai tunturinlaki. Seitoja löytyy paljon alueilta, joita saamelaiset käyttävät poroilleen sekä metsästykseseen ja kalastukseen. (Helander-Renvall 2006, 18)

Seidoille annetaan uhrilahjoja ja niiltä pyydettiin hyvää kala-, poro- ja metsästysonnea. Seitojen kanssa tulee myös olla varovainen, sillä jos ei ole arvoista lahjaa, saattaa seidan lähelle meneminen aiheuttaa kirouksen. (Helander-Renvall 2006, 18)

Aikoinaan Lapissa oli paljon hopeaa ja kultaa ja eri syistä sitä jouduttiin kaivamaan maahan. Usein kätköt unohtuivat, mutta uskomuksen mukaan joka seitsemäs vuosi aarrekätkön päälle syttyy tuli ja silloin aarteen voi löytää. Kun alkaa kaivaa, niin esiin nousee kaikenlaisia kammottavia otuksia. Ne ovat **aarteen vartijoita**, mutta niistä ei pidä välittää eikä niille saa sanoa sanaakaan. (Seppälä 2009, 62)

Maahiset saattavat vaihtaa omat vanhempansa tai ”rumemmat” lapsensa kauniisiin ihmislapsiin. Jos vaihdokas on maahisvanhempi, se on ruma lapsi, joka ei opi kävelemään tai puhumaan ja on hiljainen ja syrjäänvetäytyvä. Jos vaihdokas on lapsimaahinen, se kasvaa ja oppii suhteellisen normaalisti, mutta on vähän erilainen näöltään ja luonteeltaan. Kummassakaan tapauksessa lapsen ulkonäkö ei muutu huomattavasti, mutta silmät saattavat olla rumat – ainakin maahisvanhemman tapauksessa. (Pentikäinen 1995, 253–254) Maahiset ovat myös hyviä joikaamaan ja ovat opettaneet sen taidon saamelaisille. (Seppälä 2009, 61–62)

Kufittaresta eli maahisakasta on monia tarinoita. Yhdessä tarinassa saamelaispoika joutuu Kufittaren valtakuntaan maan alle. Tarinassa saamelaisperhe on porotokkansa kanssa tunturissa vaeltamassa ja perheen pienin poika alkaa väsyä, eikä pysy enää muiden tahdissa vaan jää jälkeen. Hän on väsynyt ja vihainen, kun muut eivät odota häntä. Kufitar-akka tulee pojan luo ja sanoo: ”Tule minun mukaani, minä olen nyt sinun äitisi.” Akka vie pojan maahiskotiinsa ison vaaran sisälle. Kufittaren tytär tulee toivottamaan uuden veljensä tervetulleeksi ja tarjoaa tälle syötävää. Poika on liian peloissaan syödäkseen mitään. Kufitar tarjoaa pojalle kokonaisen lammastokan, jos tämä vain jäisi heidän kanssaan maan alle. Sitten akka vie pojan porotokalle ja lupaa senkin pojalle, jos tämä vain ei lähtisi takaisin maan pinnalle. Poika ei suostu akan tarjouksiin, joten akka tiedustelee mitä poika haluaisi. Poika sanoo haluavansa oppia povaamaan. (Haiko–Lämsä 2002, 20–27)

Poika kaipaa kuitenkin takaisin kotiinsa ja muistaa isoäitinsä kertoneen, että maahisten valtakunnasta pääsee pakenemaan, jos viiltää itselleen verta vuotavan haavan. Poika ottaa mukanaan olleen veitsen ja viiltää sillä haavan

vasempaan pikkusormeensa. Kufitar-akka heittää pojan pois kodistaan, takaisin tunturiin, ja sanoo: ”Mene.” (Haiko–Lämsä 2002, 28–29)

Seuraavana yönä Kufitar-akka tulee pojan unessa hakemaan häntä mukaansa, mutta pojan äiti sytyttää tuoreen katajanoksan palamaan ja piiskaa sillä poikaa, eikä poika nähnyt enää sen jälkeen unia Kufittaresta. Kufitar-akka kuitenkin pitää lupauksensa ja poika oppii povaamaan. (Haiko–Lämsä 2002, 30–37)

Kufitarneito ja saamelaispoika -tarinassa saamelaispoika ihastuu näkemäänsä kufitarneitoon ja ottaa tämän vaimokseen. He sekoittavat verensä maahisten perinteen mukaan ja menevät sitten papin puheille. Vuosia kuluu ja he tapaavat neidon isän paimentamasta porotokkaansa. Neito kertoo miehelleen mitä tehdä, jotta he saisivat osan neidon isän tokasta. Mies tekee, kuten hänen vaimonsa neuvoo ja maahisukko lahjoittaa heille osan tokastaan ja lähettää vielä myöhemminkin poroja tyttärelleen. (Haiko–Lämsä 2002, 42–48)

Staal on vahva ja iso ihmisenkaltainen olento, jonka lempiruokaa ovat ihmiset. Staal pitää myös rahasta ja painimisesta (Seppälä 2009, 63). Joulun aikoihin Staal odottaa lapsia pimeässä ja pistää heidät säkkiinsä ja vie eukolle ruoan valmistusta varten. Onneksi Staalot eivät ole fiksuimmasta päästä, joten niitä on helppo huijata. Säkkiin voi laittaa kiviä painoksi ja paeta, mutta täytyy silti varoa kulkemasta pimeällä, jottei Staal vie uudestaan. Toinen vaihtoehto olisi painia sen kanssa, jolloin voittaja saa häviäjän tavarat. Staalilla on myös yleensä koira mukanaan, joka voi nuolemalla parantaa Staalon haavat. (Helander-Renvall 2006, 26)

Staalolla on kaksi kaunista tyttäret, sininen ja punainen, joilla on tähtisilmät ja tähtikoristeet otsalla. Kerran kun **Staalon tyttäret** kulkivat naureskellen maita pitkin, he tulivat saamelaisen nuorukaisen kodalle. Nuorukaisen nukkuessa Staalon tyttäret menivät kotaan sisälle. Mies heräsi heidän nauruunsa ja ihmetteli neitojen kauneutta. Kun punainen tytär meni nuoren miehen lähelle, hänen sininen sisarensa varoitti: ”Älä siskoni koske ihmiseen taikka sinusta tulee hänen vaimonsa.” Punainen tytär kosketti nuorukaista sanoen: ”Minusta

tuleekin tuon miehen vaimo.” ja hän muuttui kauniiksi ihmistytöksi. Mies kaappasi neidon syliinsä ja tyttö jäi hänelle vaimoksi, mutta sininen sisar juoksi kauhuissaan ulos kodasta. (Haiko–Lämsä 2002, 50–56)

3.2.2 Manala

Teos Jopa **Paholainen** pelkää nalkuttajaa (Stalder 1946) kertoo tarinan Pava Jalvista, rauhaarakastavasta hiljaisesta miehestä, joka on naimisissa epämiellyttävän ja nalkuttavan naisen kanssa. Eräänä päivänä Pava Jalvi ei enää kestä vaimoan, vaan marjastusreissulla työntää tämän syvään onkaloon. Myöhemmin hän kuitenkin katu tekoaan ja punoo köyden, jonka heittää onkaloon auttaakseen vaimonsa takaisin ylös. Köyttä pitkin kiikkuukin ylös itse paholainen, joka oli ollut tulossa hulluksi Jalvin nalkuttavan vaimon vuoksi. Nyt Paholainen oli vapaa naisesta ja kiittikin Jalvia avusta antamalla tälle runsaasti rahaa. Paholainen lähti läheiseen kylään kiusaamaan ihmisiä ja Pava Jalvi tunsikin olevansa vastuussa toisten kärsimyksistä. Pava Jalvi huijaa pirun takaisin onkaloon, uskotellen tälle, että Jalvin vaimo oli tullut ylös sieltä ja etsi paholaista. Paholainen hyppäsi onkaloon ja veti valtavan kiven järkäleen onkalon päälle, jotta kukaan ei pääsisi sisään tai ulos onkalosta. Tosiasiassa Jalvin vaimo on edelleen onkalon pohjalla ja piru joutuu viettämään ikuisuuden tämän kanssa. Pava Jalvi sen sijaan saa viettää rauhallisen ja linnunlaulun täyteen loppuelämän. (Stalder 1946)

Rávga, **meriraukka** kuvataan tavallisesti ihmistä muistuttavana pitkätukkaisena ja suurisuisena olentona. Rávga nimen taustalla on norjankielen sana ”draug”, joka tarkoittaa ”hukkuneet”. Meriraukka on hukkunut ihminen ja niitä kohdataan vesialueilla, yleensä merenrannalla. Meriraukka huutaa tai matkii rannalla olijoita ja saattaa viedä ihmisen mukanaan mereen. Olennon poistava riitti on sille luettu lyhyt rukous. Sitä voi myös lahjoa hopealla ja torjua tulella (Seppälä 2009, 63). Perinteen mukaan meriraukka toistaa huutonsa joka seitsemäs vuosi (Pentikäinen 1995, 250).

Saamelaiset ovat keksineet meriraukasta version, jolla he pelottelevat lapsia – cácherávga eli **vesiraukka**. Vesiraukkaan lapsi voi törmätä meren lisäksi esimerkiksi joissa, järvissä ja kaivoissa. Vesiraukka kuvataan

pitkänokkaiseksi pelottavaksi olennoiksi ja sitä käytetään lasten pelotteluun, jotta he eivät menisi kovin lähelle vettä. (Pentikäinen 1995, 250)

Eahpáraš eli **äpäpä** on lapsivainaja, kummitteleva lapsiolento. Suomen kielessä äpäpä tarkoittaa yleensä aviottomana syntynyttä lasta. Saamelaisten käsitteenä äpäpä on yleensä murhattu ja kastamaton lapsi. Äpäpä voi olla myös hylätty, hukutettu, hautaamaton, abortoitu tai keskosena syntynyt lapsi. (Pentikäinen 1995, 221)

Äpäpä itkee kuin lapsi, meluaa, voivottelee, nauraa ja vastaa puhutteluun. Yleensä äpäpä nähdään pienen lapsen hahmoisena, sellaisena kuin se on ollut kuollessaan; alastomana ja kuristusjälkiä tai nuora kaulassaan tai muuta vastaavaa. Pohjoisimmilla tunturialueilla äpäpä nähdään lintuna, tavallisesti riekkona. Näkyilmiön kestoaikana se saattaa muuntautua pieneksi lapseksi. (Pentikäinen 1995, 221–222)

Äpäpä'n kohtaamispaikkana on tavallisesti erämaa, metsä, tunturi tai vesistö, järven tai tunturipuron välitön läheisyys. Lähes kaikki kohtaamiset on koettu pimeässä tai hämärässä illalla, syksyllä, talvella ja keväällä. (Pentikäinen 1995, 223)

Äpäpä ilmestyy kerran vuodessa tai seitsemän vuoden välein. Se ilmestyy samassa paikassa ja samaan aikaan, jolloin se on surmattu. Äpäpä'n uskotaan kummittelevan surmatyöstä vastuussa oleville sen elinajan, mikä sillä olisi ollut elettävänä, mikäli sen olisi annettu syntyä ja elää. (Pentikäinen 1995, 223)

Kaikki tässä alaluvussa mainitut Manalatarut löytyvät pidempinä versioina liitteestä 2. Liitteestä löytyy myös enemmän Manalataruja ja hahmoja kuin yllä olevissa alaluvuissa.

3.2.3 Aurinko, Kuu ja revontulet

Seuraavat tarut löytyvät pidempinä versioina liitteestä 3. Liitteestä löytyy myös muita saamelaisten taivaankappaleisiin liittämiä taruja.

Beaivvás, Beavi eli **Aurinko** on yksi tärkeimmistä jumalista. Aurinko on kaiken elämän äiti ja saamelaiset pitävät itseään auringon tyttärinä ja poikina.(Helander-Renvall 2006, 5)

Enontekiön saamelaiset tekivät ennen vanhaan aurinkokakun jauhoista ja poronverestä. Se ripustettiin lopputalvesta seinään uhrilahjaksi Auringolle, tuomaan hyvää poro-onnea ja antamaan valoa kansalle.(Helander-Renvall 2006, 5) Toinen samantyylinen kertomus on, että kaamosaikana keitettiin aurinkopuuro, joka jäädytettiin ja sitten ripustettiin puuhun, jotta vähitellen kasvava päivänvalo saisi siitä ravintoa (Seppälä 2009, 58).

Akanidi on Auringon tytär, Päivän neito. Akanidin taru kertoo siitä, kuinka neito halusi elää ihmisten lailla ja heidän kanssaan. Aurinko lähetti Akanidin maahan, missä neidosta kasvoi kaunis nuori nainen. Hän levitti iloa ja kauneutta missä ikinä kulkikaan ja opetti saamelaisille kauniita joikuja ja taitavia värikkäitä käsitöitä. Kaikki eivät kuitenkaan pitäneet tästä uudesta kauniista tulokkaasta vaan päättivät hankkiutua eroon Akanidista heittämällä suuren kiven tämän päälle. Akanidi muuttui kiven häneen osuessa savuksi ja lensi takaisin taivaalle, eikä koskaan palannut maahan. Näistä tapahtumista huolimatta jokainen, joka käyttää Akanidin opettamia taitoja tai opettaa niitä eteenpäin, tuntee ilon sydämessään ja on onnekas tekemisissään. (Helander-Renvall 2006, 6–8)

Ennen vanhaan **kuu** valaisi niin, että yöllä oli yhtä valoisaa kuin päivälläkin. Yö, joka on aina ollut varkaiden aikaa, oli niin kirkas, että kuka tahansa saattoi nähdä rosvot töissänsä. Eräs varasteleva talonpoika kiukustui kuulle. Varas haki tervasangon ja meni tervaamaan kuuta pimeäksi, mutta hän tarttuikin kuuhun kiinni ja jäi sinne. Sen vuoksi kuu on osittain pimeä. (Pentikäinen 1995, 124)

Koltat uskoivat, että **kuun pimennys** johtui siitä, että peikko söi kuuta. He kolkuttelivat patoja ja pitivät suurta mekkalaa pelotellakseen peikon pois. (Pentikäinen 1995, 125)

Saamelaiset uskovat, että **revontulet** ovat sielullisia olentoja, jotka ymmärtävät ja kuulevat ihmisiä. Sen takia revontulten ollessa taivaalla, ei ulkona saa pitää kovaa ääntä. Revontulten ollessa taivaalla tulee naisten pitää hiukset piilossa, muutoin revontulet saattavat vetää heidät tukasta mukaansa. Koltat uskovat, että revontulet ovat sodassa kuolleiden sieluja ja Pohjois-Suomessa on myös taru, jonka mukaan revontulet syntyvät tulirevosta, joka juoksee turkki loimuten. Revontulten väreistä uskotaan myös voivan ennustaa esimerkiksi säätä. Punainen tarkoittaa lauhaa ja lumista säätä, kun taas valkoinen tarkoittaa pakkasia. (Helander-Renvall 2006, 27)

Niekija on Kuun tytär ja hyvin kaunis. Hänellä on hopeiset hiukset ja punaiset pyöreät posket. Hän kimaltaa kuin kuu kulkiessaan. Aurinko on kuullut Kuun tyttären säkenöivästä kauneudesta ja lähettää poikansa Peivalken kosimaan tätä. Peivalke rakastuu Niekijaan ensi silmäyksellä. Hän kysyy Niekijalta ”Oi, kaunis neitokaiseni, haluaisitko sovitella minun kultasaappaitani?”. Niekija ei oikeastaan välitä nuorukaisen saappaista, kultaa tai ei, mutta sovittaa kuitenkin niitä jalkaansa. Auringon pojan kultasaappaat polttavat Niekijan varpaita ja tyttö alkaa itkeä. ”Voi kuinka nämä saappaat polttavat ja satuttavat minua!”, hän parkaisee ja karkaa pois saappaiden ja pojan luota. (Helander-Renvall 2006, 28)

Kuu vie tyttärensä eräälle saarelle kotaan, missä tämä voi piilleksiä Auringolta ja Auringon pojalta. Keskiyöllä kotaan saapuu yllättäen joukko nuorukaisia. He olivat Revontulet, Náinnas veljineen. Náinnas tuntee jonkun olevan kodassa heidän kanssaan ja sanoo ääneen: ”Tiedän, että täällä on joku. Näyttäydy! Jos sinä olet vanha eukko, niin olet äitini. Jos olet samanikäinen kanssani, niin olet siskoni. Jos olet minua nuorempi, sinusta on tuleva morsiameni.” Niekija astuu esiin ja vastaa ”Minähän se täällä olen!” Náinnas ja Niekija rakastuvat välittömästi toisiinsa ja Náinnas pyytää Kuun tytärtä vaimokseen, johon neito suostui epäröimättä. (Helander-Renvall 2006, 28)

Niekija halusi pitää Náinnaksen kodassa kanssaan, mutta Náinnaksen pitää joka ilta mennä taivaalle veljiensä kanssa, juoksemaan ja leikkimään. Niekija ompelee porontaljoista peiton, jonka hän koristelee Linnuradalla ja muilla tähdillä ja levittää sitten kodan kattoon siten, että se näyttää tähtitaivaalta. Náinnas ei välittänyt aamulla lähteä ulos, vaan jää kotaan ja katselee katossa tuikkivia tähtiä. Niekija nousee aikaisin ja jättää vahingossa kodan oven raolleen ulos mennessään. Siitä raosta Aurinko uteliaana kurkkaa sisään, herättäen Náinnaksen. Tajutessaan aamun jo koittaneen Náinnas juoksee ulos kertoakseen veljilleen, että on aika palata kotiin. Aurinko yllättää Náinnaksen ulkona ja painaa hänet maata vasten. (Helander-Renvall 2006, 28–29)

Niekija näkee Náinnaksen maassa Auringon likistämänä ja heittäytyy tämän päälle suojatakseen miestänsä Auringon vihalta. Náinnas pääsee pakenemaan, mutta Aurinko tarttuu Niekijaa hiuksista ja kutsuu poikansa paikalle. Niekija uhmaa Aurinkoa huutamalla tälle: ”Sinä saat tappaa minut, jos haluat, mutta minä en koskaan ala Peivalkelle vaimoksi!” Aurinko on raivoissaan ja karkottaa Kuun tyttären takaisin äitinsä luo. Kuun sylistä ja suojasta Niekija katselee ikuisesti tähtiä ja Náinnasta, pystymättä koskaan olemaan miehensä kanssa, vain alati katsellen. (Helander-Renvall 2006, 29)

3.2.4 Eläimet

Karhu on saamelaisille pyhä eläin. Inarinsaamelaiset väittävät, että kolttien kantaäiti olisi saamelaistyttö, joka joutui viettämään talven uroskarhun pesässä. (Pentikäinen 1995, 97–100)

Nukkuvaa karhua ei saa tappaa, vaan se on ensin herätettävä. Saamelaiset myös uskovat, että karhu ei ahdistu naista; jos naiselle tulee karhu vastaan täytyy vain nostaa helmat ylös ja näyttää olevansa nainen, silloin karhu laittaa kypälät silmilleen ja juoksee pois. (Seppälä 2009, 64)

Saamelaiset juoksivat ennen vanhaan karhuina ja susina. Heidän tarvitsi vain etsiä puu, jonka latva on taipunut kohti pohjoista, ryömiä sen alitse vastapäivään kolme kertaa. Siten muuttuu karhuksi. Sudeksi muuttuu

muutoin samalla tavoin, mutta puun tyven tulee olla taipunut suoraan etelään. Nykyään ei enää uskota olevan noitia, jotka kykenisivät juoksemaan karhuina. Jos sutena tai karhuna juokseva saamelainen saatiin saaliiksi ja nahka nyljettiin, niin usein nahan alta etujalkojen takaa löydettiin puukkovyö ja rahamassi. (Pentikäinen 1995, 97–100)

Saamelaiset tuntevat olevansa osa luontoa ja ennen vanhaan vuorovaikutus luonnon kanssa oli toisinaan niin vahvaa, että ihmisen ja eläimen välinen raja tuntui häilyvältä (Hyy-Pentikäinen-Pentikäinen 1995, 143). Seuraava tarina on hyvä esimerkki tästä rajan häilyvyydestä sekä saamelaisten suhtautumisesta siihen.

Saamelaisnainen on kotonansa iltaa viettämässä, kun karhu tulee sisään. Karhu on jäässä ja menee tulen eteen sulattelemaan. Nainen tunnistaa karhun yhdeksi niistä koltista, joilla on tapana juosta karhuina ja siirtyä itsekin istumaan tulen ääreen. Kun karhu on sulatellut, antaa nainen sille kalaa syötäväksi, minkä jälkeen molemmat menevät nukkumaan omalle puolelleen huonetta. Aamulla nainen antaa karhulle taas kalaa ja syötyään karhu menee ulos. Pian karhu palaa takaisin ja viittoo naista seuraamaan. Nainen seuraa karhua ulos, missä karhu osoittaa polun, jota pitkin hän on naisen asumukselle edellisiltana saapunut. Karhu menee matkoihinsa ja nainen lähtee seuraamaan karhun osoittamaa polkua. Polulta hän löytää toisen karhun kuolleena. Nainen palaa kotiin ja ilmoittaa löydöstään heimonsa miehille, jotka nylkevät karhun ja löytävät sen nahan alta rahamassin. Kesällä markkinoilla eräs mies lähestyy naista ja kiittää häntä siitä, että nainen oli huolehtinut hänestä kun hän oli ollut jäässä ja kysyy oliko nainen löytänyt hänen velivainajansa. Nainen vastaa myöntävästi ja mies kysyy löysivätkö he rahaa vainajalta. Taas nainen myöntää. Mies lupaa rahat naiselle kiitokseksi siitä, että tämä oli ollut hyvä häntä kohtaan. (Pentikäinen 1995, 97–100)

Eräs kuolansaamelainen heimo kertonut, että **peuramies** Myanndash on niiden kantaisä. He sanovat polveutuvansa naisesta, jonka Myanndash nai. (Pentikäinen 1995, 92–94)

Tarun mukaan kauan sitten oli šamaaninainen, jolla oli kyky muuntautua naaras peuraksi ja jonka urospeura tässä muodossa oli astunut. Myanndash syntyi tästä yhdistymisestä. Myanndash asui äitinsä kanssa peuranluista ja –vuodista rakennetussa asumuksessa, jonka sisäpuolella hän oli ihmismuotoinen, mutta ulkopuolella peura. (Pentikäinen 1995, 92)

Aikuisena Myanndash halusi naimisiin ihmistytön kanssa ja hänen äitinsä etsi Myanndashille arvoisensa puolison. Myanndash ja hänen morsionsa saivat ihmislapsia, jotka myöhemmin muuttuivat villipeuroiksi, sillä Myanndashin anoppi rikkoo tabusääntöä. Säännön mukaan lasten kastelempiin vuotiin ei saa jäädä näiden hajua. Tuntiessaan hajun sieraimissaan Myanndash joutuu ainiaaksi muuntautumaan peurahahmoon ja pakenemaan tundralle samoin peuroiksi kääntyvien lapsiensa kanssa. Joissain versioissa myös ihmisvaimo muuttuu peuraksi ja he kaikki pakenevat yhdessä. On myös versio, jossa ihmisvaimo pysyy ihmisenä ja menee uusiin naimisiin. Uusi mies ei ole kummoinenkaan metsästäjä, joten Myanndash säälii tätä ja tarjoutuu suomaan heille hyvän metsästysonnen, jos mies ensin tappaa hänet. Näin Myanndash, antamalla yhdelle miehelle metsästysonnen, opettaa koko ihmissuvun metsästäämään. Myanndashin taljasta puoli sielua menee vaimolle, joka pystyy näin unissaan vaeltamaan peurana ja toinen puoli menee Myanndashin uudelleen syntymiseen. (Pentikäinen 1995, 92–94)

Porosta käytetään kaikki hyödyksi; lihasta saadaan ruokaa, nahasta ja luista vaatteita ja tarvekaluja ja sarvista voidaan tehdä potenssia hoitavaa jauhetta turisteille. (Seppälä 2009, 66) Saamelaisten uskomusten mukaan valkea albiinoporo johtaa eläinten maailmaan eli on niin sanottu eläinten herra. Valkea naarasporo, ”valkeavaadin” tai ”valkko”, on onnen poro, joka pitää token koossa ja lisää laumaa. (Pentikäinen 1995, 107)

Susi on, poron jälkeen, eniten joikattu eläin. Susista on paljon satuja ja mytologiaa. (Pentikäinen 1995, 101) Sudet ovat aikoinaan asuneet kuten ihmiset taloissa ja muutenkin olleet ihmisten kaltaisia. Sudet kuitenkin tappoivat ja söivät ihmisiä, joten ihmiset pyysivät jumalalta, etteivät sudet olisi niin ihmisten kaltaisia ja etteivät ne söisi ihmisiä. Jumala suostui pyyntöön ja

siitä lähtien sudet ovat olleet suden muotoisia, mutta he saivat luvan syödä poroja. (Pentikäinen 1995, 102)

Kaikki edellä mainitut eläintarut löytyvät pidempinä versioina liitteestä 4. Liitteestä löytyy myös vielä mainitsemattomia eläintaruja.

3.2.5 Noita

Noita, noaidi, šamaani on parantaja, tietäjä, näkijä ja profeetta. Noidat säilyttävät perinteitä ja pitävät seremonioita. He kykenevät matkustamaan muissa maailmoissa ja suojelemaan sieluja sekä juttelemaan jumalien ja henkien kanssa. (Helander-Renvall 2006, 12) Noita voi olla niin mies kuin nainenkin, tosin saamelaisista naisnoidista ei ole yhtä paljon perimätietoa kuin miesnoidista (Solbakk 2009, 15).

Perinteisesti noituus on periytyvää, mutta ennen vanhaan oli myös noitakouluja. Ennen vanhaan uskottiin, että ihmisellä on kaksi sielua; ruumissielu ja vapaa sielu. Ihmisen nukkuessa, sekä muuten tiedottomassa tilassa ollessa, vapaa sielu pystyi vaeltamaan muualle. Toisinaan vapaa sielu saattoi joutua loukkuun tai kuoleman valtakunnan henki saattoi ottaa sen vangiksi. Noidan tehtävänä oli mennä vapauttamaan tällaisia sieluja ja sitä varten noita saattoi langettaa itsensä loveen eli vaipua eräänlaiseen transsiin, jossa noidan vapaa sielu saattoi matkata. Noita pääsi transsitilastaan takaisin kun hänelle sanottiin tietyt sanat, joten noita tarvitsi aina jonkun tuomaan hänet takaisin, ettei hänkin jäänyt vangiksi matkallaan. (Helander-Renvall 2006, 12)

Akmeeli eli Ikämieli on yksi tunnetuimmista ja voimakkaimmista Lapin noidista. Hän oli lentonoita ja saattoi kulkea monessa eri muodossa, kuten sutena, kalana tai vaikka lintuna. Kerran Akmeeli oli rumpuaan pärisyttämällä langennut loveen ja oli ennen lankeamistaan kertonut vaimolleen ne sanat, joilla hänet voisi nostattaa lovesta. Vaimo kuitenkin unohti sanat, eikä Akmeelia voitu nostattaa. Akmeeli makasi hengettömänä heidän kotansa nurkassa kunnes hänen ruumiinsa alkoi mädäntyä. Silloin hänet täytyi haudata. Kolmekymmentä vuotta ehti kulua, kunnes yhtäkkiä vaimo muisti

sen loitsun, joka hänen olisi pitänyt lausua nostattaakseen Akmeelin. Hän kiirehti miehensä haudalle ja huusi kovalla äänellä ”Hauin suolen soikerosta, kolmannesta koikerosta. Akmeeli Antereeus, paijele jo pajas!”. Akmeeli nousi haudasta, hänen leukansa liikkuvat ja hän äänteli jotain, mutta pian noidan lihat ja luut karisivat ja hän painui takaisin hautaan. (Helander-Renvall 2006, 13; Kejonen 2008, 138) Tässä alaluvussa esiintyneet tarinat löytyvät pidempinä versioina liitteestä 5.

4 TARINAN TUOTTEISTAMINEN

Seuraavissa alaluvuissa esittelen tutkimukseni tuloksia. Ensin käyn läpi Tarinapolun perusmuodon sekä kolme esimerkki variaatiota. Lisää Tarinapolku ehdotuksia löytyy luvusta 5; Saamelaistarujen mahdollisuudet Rovaniemen matkailussa.

Tarinapolku variaatioiden jälkeisessä alaluvussa käyn läpi löydökseni tutkiessani miten saamelaistaruja hyödynnetään Rovaniemen matkailussa. Listaan silloin myös muun muassa ne paikalliset yritykset, joiden Internet-sivuilta löysin saamelaistaruihin tai -perinteisiin liittyviä palveluita.

4.1 Tarinapolku

Tarinapolku on reitti metsässä, jota kulkiessa asiakkaat kohtaavat eri hahmoja ja maisemia saamelaisista taruista. Tällä tavoin asiakas pääsee ikään kuin näytelmän kautta näkemään ja kokemaan saamelaistaruja sekä suomalaista metsää sen sijaan, että vain kuulisi niistä.

Seuraavissa alaluvuissa olen selostanut, mitä erilaisiin Tarinapolkukupaketteihin voisi esimerkiksi kuulua. Valitsin esimerkki teemapaketeiksi peruspolun, haltijapolun, manalapolun ja aurinko, kuu ja revontulet –polun.

4.1.1 Peruspolku

Jokaiseen Tarinapolkukupettiin kuuluu nouto polun alkupaikalle sekä kuljetus takaisin, 2-3 opasta riippuen ryhmän koosta, muutama tarinahahmo esimerkiksi maahinen, Staalo ja noita, sekä eväät, jotka valmistetaan polun lopussa laavulla tai kodassa. Eväät sovitaan erikseen asiakkaan kanssa, mutta peruseväät voisivat olla esimerkiksi poromakkarat –soijamakkarat kasvissyöjille– tai poropurilaiset, nokipannukahvit tai teet. Pääasiana eväissä olisi, että ne toisivat esille niin sanottuja saamelaisia makuja. Tämän esimerkki Peruspolun kesto on noin 3 tuntia.

Asiakkaat noudetaan hotellilta linja-autolla ja kuljetetaan Tarinapolun alkupaikkaan. Linja-autoissa on mukana vähintään yksi opas, joka pitää huolta, että kaikki asiakkaat ovat paikalla ja että heillä on asianmukaiset varusteet, kuten esimerkiksi liikkumiseen tarkoitettut vaatteet ja asusteet, talvella lämpimät varusteet.

Tarinapolku alkaa metsän rajalta, mieluiten jonkinlaisesta pienestä rakennuksesta, esimerkiksi mökki, kota, pieni omakotitalo, missä oppaat kertovat mitä tullaan tekemään ja kuinka kauan polku suurin piirtein kestää. Lisäksi asiakkaat voivat käyttää naisten- tai miestenhuoneen palveluita ennen lähtöä.

Opas aloittaa polun kertomalla saamelaisten uskomuksesta, että jokainen kasvi ja kivetkin elävät ja heillä on omat haltijansa. Opas voi kuvailla muutamia tunnetuimpia tai kansainvälisimpiä haltijoita tai kertoa pienen tarinan maahisista ennen kuin he lähtevät metsään, jotta asiakkaat avaavat aistinsa koettaen havaita näitä olentoja. Opas kertoo myös Staalosta. Oppaiden tulee olla sekä johtamassa asiakkaita, että pitämässä perää, jottei kukaan jää jälkeen tai eksy.

Metsässä oppaat pysäyttävät ryhmän 3-5 kertaa ennalta sovituisissa kohdissa ja kertovat kohtiin sopivia taruja - suuren kiven luona voisi kertoa seidoista ja niille annetuista uhrilahjoista tai vesialueen läheisyydessä voisi kertoa meriraukasta. Kerran pysähdytään kun Staaloo tulee vastaan ja haastaa jonkun oppaista painimaan kanssaan. Opas voittaa painin ja täten myös Staaloon tavarat. Staaloon repusta löytyy asiakkaiden eväät, jotka myöhemmin valmistetaan laavulla tai kodalla. Osa taruhahmoista kulkee kauempana metsässä, jotta ryhmä saattaa nähdä ne, mutta ei kunnolla, esimerkiksi Niekija, maahisia tai äpäriä, ja osan he voivat vain kuulla. Lisäksi ryhmä saattaa välillä pysähdellä, jos nähdään luonnossa poroja, riekkoja tai muita luonnon ilmiöitä, joita ei voi suunnitella etukäteen, mutta ovat aina mukavia bonuksia. Tällöin opas kertoo tilanteeseen sopivia taruja.

Polun päätteeksi oppaat johdattavat ryhmän laavulle tai kodalle, missä valmistetaan Staaloon repusta löytyneet eväät ja kerrotaan vielä yksi tarina,

esimerkiksi Niekija, Jopa paholainen pelkää nalkuttajaa tai peuramies. Mahdollisesti tarun tulisi kertoamaan joku taruhahmoista, kuten maahinen, noita, Niekija tai Akanidi. Viimeinen tarinankertoja voisi olla myös saamelainen, mutta hänen tulisi olla aito saamelainen. Tarun jälkeen mahdollisesti ja ajan salliessa jutellaan asiakkaiden kanssa heidän tuntemuksistaan ja mielipiteistään sekä onko heillä vastaavanlaisia taruja tai kertomuksia. Peruspolun tuotanto- ja kulutuskaavio löytyy liitteestä 7.

4.1.2 Haltijapolku

Haltijapolkupaketti sisältää eri haltijataruja ja -hahmoja. Samoin kuin peruspolkupaketissäkin asiakkaat haetaan polun alkupaikalle, missä oppaat varmistavat asiakkaiden varustetason sekä antavat mahdollisuuden käyttää naisten- tai miestenhuonetta. Metsän laidalla, polun alussa, opas kertoo saamelaisten uskomuksesta, että jokaisella kivellä ja kasvilla on oma haltija. Opas kertoo myös, että näitä haltijoita on mahdollista nähdä tai kuulla, jos pitää silmät ja korvat tarkkana. Opas kertoo myös Staaloista ja vakuuttaa asiakkaille, että oppaat ovat kaikki saaneet koulutusta Staalojen kanssa painimisesta, joten huoleen ei pitäisi olla syytä. Tämän esimerkki Haltijapolun kesto on noin 3 tuntia.

Ensimmäinen pysähdys tapahtuu seidan kohdalla, esimerkiksi suuri kivi, ja opas kertoo seidoista. Kauempana metsässä maahinen heittelee käpyjä ja kiviä aiheuttaakseen rapinaa ja kiinnittääkseen asiakkaiden huomion. Hän juoksentelee vähän ja kurkkii puiden ja kivien takaa kulkijoita, mutta ei tule lähelle. Opas kertoo maahisista ja lapsivaihdokkaista sekä antaa seidalle uhrilahjan, jotta maahinen ei aiheuttaisi kenellekään mitään harmia.

Ryhmä jatkaa matkaa eteenpäin ja maahinen seuraa heitä vähän aikaa ja palaa sitten seidalle hakemaan uhrilahjan. Seuraavaksi pysähdytään joen rannalle. Rannalla on saamelaismies ja kufitarneito, jotka kertovat oman tarinansa siitä kuinka he tapasivat ja menivät naimisiin. Mahdollisesti heillä voisi olla poro mukanaan. Tarinan ja mahdollisen keskustelutuokion jälkeen ryhmä jatkaa polkua eteenpäin.

Viimeisen kerran ennen laavua tai kotaa pysähdytään kun Staalo tulee ryhmää vastaan. Kuten peruspolkupaketissakin, Staalo haastaa jonkun oppaista painiotteluun kanssaan, häviää ja opas saa Staalon repun. Staalo jatkaa matkaansa tyytymättömänä ja päihitetynä. Ryhmä siirtyy laavulle tai kodalle, missä toinen Staalon tyttäristä on sytyttänyt nuotion ja keittänyt kahvia tai teetä tai kuumaa mehua ryhmäläisiä varten. Staalon repusta löytyy asiakkaiden eväät ja ne valmistetaan ja nautitaan samalla kun Staalon tytär kertoo itsestään, sisarestaan ja siitä kuinka rakastui saamelaisen kanssa ja muuttui ihmiseksi. Haltijapolun tarinat löytyvät liitteestä 1 ja tuotanto- ja kulutuskaavio liitteestä 8.

4.1.3 Manalapolku

Manalapolkupaketti sisältää lähinnä pelottavampia taruja. Manalapolku tapahtuu ainoastaan hämärän tai pimeän aikaan. Manalapolulla on myös ikäraja, esimerkiksi K11 tai K13, myöhäisen ajankohdan sekä tarujen vuoksi, mutta nuoremmat osallistujat voisi sallia, jos nuoren vanhempi huoltaja osallistuu myös. Tämän esimerkki Manalapolun kesto on noin kaksi ja puoli tuntia.

Asiakkaat haetaan linja-autoilla hotelliilta ja tuodaan Tarinapolun alkupaikalle. Oppaat varmistavat, että asiakkailla on asianmukaiset varusteet ja pakkaavat mukaan asiakkaiden eväät, jotka nautitaan polun lopussa laavulla/kodassa. Molemmilla oppailla sekä muutamalla asiakkaalla on taskulamput, jotta kulkeminen pimeässä metsässä helpottuisi vähän. Oppaat kertovat asiakkaille saamelaistarun, että jokaisella puulla ja kivellä on oma haltija. Samalla oppaat luovat asiakkaille tunnelmaa, etteivät ryhmän jäsenet ole ainoita, jotka metsässä liikkuvat. Tärkeä osa Manalapolkua on kauempana kulkevat taruhahmot, jotka asiakkaat voivat aina välillä nähdä ja/tai kuulla, sillä ne luovat oikeanlaista tunnelmaa.

Polun alkupäässä opas kertoo äpästä, lapsivainajasta, joka saattaa vainota pimeällä metsässä kulkijoita. Polun aikana kauempana metsässä juoksee valkeaan pitkään mekkoon tai kaapuun pukeutunut lapsi tai vaikka lyhyehkö henkilö, joka välillä huutelee, naureskelee tai itkee ryhmälle. Hän pysyttelee

kuitenkin tarpeeksi kaukana ja hiljaisena, jotta lapsivainajan illuusio pysyy yllä.

Vesialueen, kuten joki, puro, lampi tai lähde, lähellä pysähdytään kertomaan meri- ja vesiraukasta. Matkaa jatkettaessa vedestä kuuluu molskahdus ja vähän matkaa kuljettua vesiraukan huuto.

Polun päätteeksi oppaat johdattavat ryhmän laavulle tai kodalle, missä valmistetaan eväät ja keitetään kahvit. Laavulle saapuu noita, joka kertoo asiakkaille sielunmatkoista ja Akmeelistä. Manalapolun tarinat löytyvät liitteestä 2 ja 5. Manalapolun tuotanto- ja kulutuskaavio löytyy liitteestä 9.

4.1.4 Aurinko, Kuu ja revontulet - polku

Aurinko, Kuu ja revontulet – polkupakettiin kuuluvat kertomukset Auringosta ja Auringon tyttärestä Akanidista, Kuusta, kuun pimennyksestä sekä varkaasta tervasankoineen ja revontulista sekä Kuun tyttärestä Niekijasta, joka rakastuu revontuliin. Polku toimii parhaiten iltaisin, kun aurinko on laskemassa, jotta polun kestoaikana kuu nousee ja tähdet tulevat näkyviin. Sillä tavoin asiakkaat näkevät ainakin osan teemapolkupaketin aiheista. Tämän esimerkki Aurinko, Kuu ja revontulet –polun kesto on noin kaksi ja puoli tuntia.

Opas aloittaa polun samoin kuin muutkin polut alkavat eli kertomalla saamelaisten uskomuksesta, että jokainen kasvi ja kivet elävät ja heillä on omat haltijansa. Opas kertoo myös auringosta, ja kuusta ja siitä, mitä ne saamelaisille merkitsivät.

Ensimmäinen pysähdys tapahtuu kukkulan tai mäen laella ennen auringonlaskua. Opas kertoo tarinan Auringon tyttärestä Akanidista, joka halusi elää ihmisten lailla. Tarinan jälkeen jatketaan matkaa.

Toisella pysähdyspaikalla ryhmä kohtaa saamelaismiehen joen rannalta kalastamassa. Mies kertoo ryhmälle saamelaisten uskomuksia kuun pimennyksestä ja tarinan varkaasta tervasankoineen. Saamelaismies

kalastaa tarinansa ajan, joten jos kalaa tulee, hän perkaa ne ja ne tarjoillaan laavulla tai kodalla eväiden lisänä asiakkaille.

Tarinoiden jälkeen saamelaismies opastaa ryhmän laavulle tai kodalle, missä oppaat sytyttävät nuotion ja valmistavat asiakkaiden eväät. Saamelaismies kertoo revontulista sekä sään ennustamisesta niiden avulla ja asiakkaiden syödessä Niekija saapuu laavulle ja kertoo oman tarinansa rakastumisestaan Revontuliin. Kaikki Aurinko, Kuu ja revontulet –polkupaketin tarinat löytyvät liitteestä 3 ja tuotanto- ja kulutuskaavio liitteestä 10.

4.2 Saamelaistarujen hyödyntäminen

Tutkin Rovaniemen ohjelmapalvelutarjontaa Internet-sivujen kautta, etsien nimenomaan saamelaiskulttuuriin ja taruihin liittyviä palveluita. Lupaavimmalta vaikutti Kampsuherran valtakunta. Kampsuherran valtakunta eli Shamaanivaltakunta sijaitsee Rovaniemen Nivankylässä ja tarjoaa matkailijoille maistiaisista vanhasta lappilaisesta kulttuurista sekä elämyksiä ja kokemuksia. Kampsuherran valtakunnalla on ohjelmapalveluita, jotka voivat sisältää esimerkiksi shamaanikultin esittelyä, porojen tapaamista ja ruokkimista, shamaani kasteen, saagaesityksen saagakodassa tai lappilaisen aterian juomineen. (Shamaanivaltakunta 2011)

Muut löytämäni ohjelmapalvelut olivat lähinnä vierailuja porotiloilla sekä poroajeluja, joihin liittyi saamelainen omistaja tai saamelaiskulttuuriin tutustumista. Tällaisia palveluita tarjosivat muun muassa Poroajelut, Sirmakko, Unique Lapland, Lapland Safaris ja Villi Pohjola. Edellä mainituista yrityksistä vain Lapland Safariksella ja Villi Pohjolalla luki Internet-sivuillaan, että heillä on omat tuotekehitysosastot ja molemmat tarjosivat myös räätälöityjä palveluita.

Saamelaiskulttuuriin voi tutustua Rovaniemellä Arktikumissa saameosastolla ja Lapin maakuntakirjastosta löytyy Lappi -osastolta kattava kokoelma kirjoja saamelaisista, heidän kulttuuristaan ja taruistaan, historiasta ja nykyajasta. Lisäksi kirjoja on useammalla kielellä, muun muassa suomeksi, englanniksi ja saameksi.

Rovaniemi tarjoaa paljon saamelaisiin, heidän kulttuuriinsa ja taruihinsa liittyviä kirjoja ja tavaroita, mutta varsinaisia ohjelmapalveluita, jotka perustuisivat saamelaisiin taruihin, ei ole kehuttavasti. Kampsuherran valtakunta vaikuttaa hyödyntävän taruja enemmän kuin muut yritykset, mutta yritys on melko näkymätön. Kyselin tutuiltani sekä heidän tutuiltaan Kampsuherran valtakunnasta, ja totesin, että yritys on täysin tuntematon jopa monelle paikalliselle.

Rovaniemellä saamelaistaruja ei ole hyödynnetty kovinkaan tehokkaasti matkailussa, vaikka siitä voisi tulla iso vetovoimatekijä. Historialliset kulttuuriperinteet ja alkuperäiskansat sekä heidän elintapansa ovat monia kiinnostavia aiheita ja niiden suojelu ja vaaliminen ovat olleet pinnalla monella eri alalla jo vuosien ajan.

Tietenkin saamelaiskulttuurin hyödyntämiseen liittyy monia eettisiä kysymyksiä, mutta uskon, että hienovaraisuutta ja järkeä käyttämällä taruja kyetään hyödyntämään loukkaamatta saamelaisia tai heidän perimäänsä. Tärkeintä on, ettei yritetä väittää omakseen mitään sellaista mikä ei omaa ole ja että muistetaan kunnioittaa muiden perinteitä ja kulttuuria.

Tutkimistani matkaopaskirjoista löytyi mukavasti Rovaniemestä juttua, vaikkakin suurin osa liittyi samoihin vanhoihin kohteisiin; Napapiiri, Ranuan Eläinpuisto ja Arktikum. Tutkin myös muutamia matkaoppaita, jotka pohjautuivat saamelaiskulttuuriin ja ainoastaan yhdessä oli mainittu Rovaniemi. Uttu-Kallen *Lighter Side of Lapland For Businessmen* –kirjan (Uttu-Kalle 1997) loppupuolella on Lappi pähkinänkuoressa ja siellä on mainittu Rovaniemikin. *Finland – A Cultural Guide* –kirjassa (Louhenjoki – Schulman – Hedenström 2003) oli Rovaniemelle uhrattu melkein kokonainen aukeama. Aukeamalla esiteltiin Arktikumia, Aalto-keskusta, Rovaniemen Taidemuseoa ja Rovaniemen kotiseutumuseoa.

Rovaniemi siis löytyy, mutta saamelaiskulttuuria ei paljoa Rovaniemeen yhdistetä. Toisaalta se on mielestäni aivan ymmärrettävääkin, onhan saamelaiskulttuuri paljon vahvemmin esillä pohjoisempana.

5 SAAMELAISTARUJEN MAHDOLLISUUDET

5.1 Tarinapolku

Tarinapolku ei ole innovatiivisin eikä uusin idea, mutta se ei tarkoita, ettei se olisi hyödynnettävissä ja kehitettävissä. Tarinapolku soveltuu useaan eri tarkoitukseen, kuten virkistykseen, hiljentymiseen, opetukseen ja liikuntaan. Tarinapolun voi toteuttaa kutakuinkin missä vain, muokkaamalla polun sisältöä ja pituutta.

Tarinapolku sisältää monia Rovaniemen Matkailustrategiassa (2006) listattuja hyvinvointimatkailun painopisteitä (Rovaniemen matkailu ja markkinointi Oy 2006, 52). Tarinapolku on hiljentymistä kuuntelemaan luontoa, aktiivista ryhmäliikkumista, kiireetöntä ja esteettistä. Luonnon äänet, vesi, tuli, valo ja pimeys sekä mielenkiintoinen ohjelma, joka vie ajatukset pois omasta arkielämästä virkistävät asiakkaan mieltä ja kevyt liikunta virkistää kehoa. Tämän vuoksi uskonkin, että jos sellaisenaan Tarinapolku on hyvä tarjonta myös hyvinvointimatkailijoille. Pienellä kehityksellä ja räätälöinnillä, sekä mahdollisella yhteistyöllä paikallisen kylpylän kanssa, Tarinapolusta voisi saada erinomaisen ja kilpailukykyisen hyvinvointimatkailutuotteen.

Kohteen sisäinen yhteistyö luo alueelle yhtenäisyyttä ja lisää tuotteiden ja kohteen itsensä arvoa. (Rovaniemen Matkailustrategia 2006, 43) Rovaniemi tarvitsee näkyvämpää yhteistyötä eri matkanjärjestäjien, ohjelmopalveluntuottajien ja muiden paikallisten yritysten välillä parantaakseen kilpailukykyään Suomen matkailumarkkinoilla. Suunnittelemani tuote tarjoaa monia yhteistyömahdollisuuksia Rovaniemen yritysten välillä. Matkanjärjestäjät myyvät matkat, ohjelmopalvelut myyvät tuotteen, työntekijöitä löytyy varmasti esimerkiksi opiskelijoista, tunnetaanhan Rovaniemi myös opiskelukaupunkina. Eväät voisi tilata joltain paikalliselta lihakauppiaalta tai catering -yritykseltä ja muut tarvikkeet paikallisilta alihankkijoilta. Haluaisin eritoten yhteistyötä yritysten ja opiskelijoiden välille, sillä siten opiskelijat saisivat hyvää kokemusta työelämästä ja mielenkiintoisen harjoittelu- tai työpaikan.

Tarinapolku on hyvin monipuolinen, sillä sitä voi muokata melkein kenelle vain sopivaksi. Muita mahdollisia vaihtoehtoja teemapoluiksi voisi olla Eläinpolku, jolla kerrotaan saamelaisten eläintaruja ja mahdollisesti käytäisiin katsomassa vaikka poroja. Rakkauspolku voisi olla ystävänpäivänä pariskunnille järjestettävä polku, jolla kerrotaan Niekijan taru ja kuinka Staalon tytär alkaa saamelaisnuorukaiselle vaimoksi. Seikkailupolulla voisi olla tehtäviä asiakkaille, kuten šiella –amuletin valmistusta (šiella-taru löytyy liitteestä 1), meriraukan karkotusta ja noitarummun rummutusta. Polkuja voisi yhdistää erilaisiin kulkuvälineisiin, kuten talvella sukset, lumikengät tai pororeet. Kesällä voisi olla vaikka maastopyöräilyreittejä tai venereittejä.

Tietenkin polkuja ja taruja voisi jaotella erilaisten ryhmien mukaan, kuten koululaisille opettavaisia taruja ja opiskelijoille huvittavia ja pelottavia. Incentive –matkailijoille voisi olla luksuspoltuja ja työporukoille huvittavia taruja ja virkistäviä reittejä.

Tarinapolkua voi myös soveltaa aivan muihin kuin saamelaistaruihin. Tarinoita ja tapahtumaympäristöä vaihtamalla Tarinapolkua voi muokata vaikka minkälaiseksi. Tarinapolun perusrakenne on siis muunneltavissa täysin uusiksi tuotteiksi.

5.2 Saamelaistarut Rovaniemen matkailussa

Asiakas tarvitsee matkalle lähteäkseen syyn, halun tai tarpeen matkustaa sekä aikaa ja rahaa matkustaa (Verhelä – Lackman 2003, 23). Suomessa ja Rovaniemellä on paljon syitä, miksi ihmiset tänne haluavat; hiljaisuus, luonto, joulukuu ja joulupukki, kulttuuri ja niin edelleen. Lisäsyöt eivät tietenkään ole haitaksi, mutta uskoisin, että yksi suurimmista syistä, miksi joku päättääkin lähteä lomalleen muualle on hintataso.

Matkustaminen Suomeen ei ole kovin halpaa ellei onnistu saamaan jotain halpalentoyhtiön tarjousta. Useimmat lennot laskeutuvat Helsingin lentokentälle, joten matka Suomen halki Lappiin lisää matkakuluja. Matkailijoilla ei ole välttämättä enää varaa nauttia kaupungin tarjoamista ohjelmapalveluista, sillä matkailijalle Rovaniemi ei ole kovin edullinen

kaupunki. Rovaniemelle pitäisi saada enemmän edullisia ohjelmapalveluita matkailijoille, jotka niitä tarvitsevat. Siten Rovaniemen vetovoima matkakohteena vahvistuisi ja vaikuttaisi myös niihin matkailijoihin, jotka eivät aiemmin edes harkinneet tulevansa tänne korkean hintatason vuoksi.

Suurin osa saamelaiskulttuuriin liittyvistä matkailupalveluista sijaitsee Rovaniemeä pohjoisempana, sillä ne ovat saamelaisten alkuperäisalueita. Rovaniemi ei ole tunnettu saamelaisistaan, mutta kaupunki kohtelee alkuperäisväestön kulttuuria kunnioittavasti, joskin minun mielestäni hiukan liiankin varoen. Rovaniemeltä löytyy tosiaan Arktikumista saamelaisille omistettu osasto ja jos kirjojen perässä on, niin Arktikumin kirjastosta löytyy tietoa ja Lapin Maakuntakirjastosta löytyy oma saameosasto myös. Rovaniemen Taidemuseolla on usein näytillä Andreas Alarieston maalauksia, jotka kuvaavat saamelaisten elämää. Matkailun ohjelmapalveluissa on usein mukana maistiaisista saamelaiskulttuurista, kuten lapin kaste.

Mielestäni saamelaistarut olisivat monipuolinen ja laaja aihe, mistä voisi lähteä kehittämään monenlaisia palveluita Rovaniemen matkailijoille. Lisäksi Rovaniemellä jo olevien saamelaistaruja ja –kulttuuria tarjoavien tuotteiden näkyvyyttä tulisi lisätä, sillä monet eivät ala itse kaivamaan tietoja varta vasten. Matkailijat tarttuvat siihen mitä on tarjolla ja mikä vaikuttaa luotettavalta, eikä tuote, niin hyvä kuin se olisikin, vaikuta kovin luotettavalta, jos kukaan paikallisistakaan ei oikein tiedä mistä on kyse.

Aina täytyy kuitenkin muistaa, että kun on kyseessä perinteet ja kulttuuri, niitä tulee kunnioittaa, eikä niitä saa kaupata ominaan, elleivät ne sitä ole. Esimerkkinä voi käyttää minua. Minä en ole saamelaista sukujuurta, teen opinnäytetyötäni saamelaistaruja tuotteistamisesta ja olen sanonut tuotetta suunnittelemaiseni. En kuitenkaan missään vaiheessa väitä, että tarut olisivat minun tai että olisin saamelainen. Haluan vain jakaa nämä ihanat vanhat tarinat matkailijoiden kanssa.

6 POHDINTA

Opinnäytetyö vastaa johdannossa esitettyihin tehtäviin. Vastaukset tosin kaipaavat syvempää tutkimusta ja kehitystä. Opinnäytetyöni päätavoitteena oli kuitenkin suunnitella ja kehittää matkailuohjelmopalvelutuote ja mielestäni työ onnistui siltä osin tehtävässään erittäin hyvin. Koska tämä on ensimmäinen iso tutkimustyöni, tiedän, että minulta jäi monia asia huomaamatta ja käsittelemättä. Olen kuitenkin itse tyytyväinen työn tulokseen ja toivon, että kehittämäni tuotetta vastaavanlainen tuote otetaan jossain vaiheessa testaukseen ja myyntiin Rovaniemellä. Innostuin opinnäytetyöni aikana tutkimustyöstä itsestään sekä tuotekehityksestä, ideoinnista ja suunnittelusta.

Tarinapolku saamelaistaruihin perustuvana matkailutuotteena on hyvä ja käytännöllinen. Uskon myös, että kokeneella työryhmällä Tarinapolusta saadaan myös suhteellisen kustannustehokas. Tarinapolkua on mahdollista kehittää useaan eri suuntaan. Kuten jo aiemmin tutkimuksessani mainitsin, minun kehittämäni Tarinapolkutuote on vasta valmiin tuotteen ideavaihe. Tarinapolku kaipaa testausta ja lisäkehitystä, jotta siitä tulisi markkinoitava tuote. Tulee ottaa myös huomioon, että tuotekehitys on jatkuva prosessi (García-Rosell ym. 2010), joten Tarinapolkukin vaatii aika ajoin arviointeja ja lisäkehitystä vielä sen jälkeen jos ja kun se otetaan käyttöön.

Kuten jo edellisessä luvussa totesin, Tarinapolulle voisi suunnitella lisää teemapaketteja, kuten Eläinpolku, Rakkauspolku ja Seikkailupolku. Polkuja voi suunnitella myös ryhmittäin, kuten koululaiset, opiskelijat, eläkeläiset, työporukka, incentive -matkailijat. Poluille voi lisätä aktiviteetteja, kuten kalastus, šiella-amulettien valmistus ja vaikka nuotion rakentaminen ja sytyttäminen. Tarinapolulla on valtavasti potentiaalia olla monipuolinen matkailutuote ja houkuttaa monenlaisia matkailijoita, jos sitä vain jaksaa kehittää ja markkinoida.

Ympäristöasiat tulee muistaa, kun liikutaan luonnossa. Luontomatkailu on ollut suosittu jo monia vuosia ja nykyään ympäristöasiat on otettu hienosti huomioon etenkin matkailualalla. Täytyy kuitenkin muistaa, että liian suuri

painotus yhdelle alueelle vaarantaa luonnon tasapainoa (Shackley 1996, 16). Tarinapolku kannatta suunnitella useammalle eri reitille, jotta yhtä metsäreittiä ei käytetä liikaa ja metsän eläimet ja kasvit eivät häiriinny ylen määrin.

Saamelaistaruja voi kerätä lisää, sillä tässä tutkimuksessa on vain pieni murto-osa taruista. Uuttu-Kallen kirjoittama Löytöretki Lappiin –kirja (Uuttu-Kalle 1998) sisältää runsaasti saamelaistaruja ja kulttuuria ja kirja on kompakti ja selkeä painos, jota löytyy myös englanninkielisenä. Eri eväsvaihtoehtoja kannattaa myös miettiä. Löysin kivoja reseptejä Stenrosin kirjasta Lapland Sápmi (Stenros 2001), joista osan voisi helposti toteuttaa laavulla tai kodassa.

Koen, että olen opinnäytetyöni aikana saanut syvempää ymmärrystä tuotekehitykseen liittyvistä vaiheista ja työkaluista. Monet asiat, jotka vaikuttivat todella yksinkertaisilta ja helpoilta, osoittautuivat yllättävän vaikeiksi ja monimutkaisiksi. Toisaalta tätä tapahtui myös toisinpäin, eli asia, jonka oletin olevan haastava ja monimutkainen, olikin suhteellisen helppo.

Tein tutkimukseni yksin, sillä halusin, että opinnäytetyöni on vain minun ja olen mielestäni kursseillani jo osoittanut kykeneväni hyvään ja tulokselliseen ryhmätyöskentelyyn. Työparin tai -ryhmän kanssa olisin lisännyt tutkimukseeni tuotteen hinnoittelun ja luvun ympäristöasioista. Saamelaistaruja hyödyntäminen olisi myös ollut syvällisempi tutkimus.

Osuuteni saamelaistaruja hyödyntämisestä Rovaniemen matkailussa oli tarkoituskin olla vain pienehkö tutkailu, joten olen tyytyväinen tuloksiin. Olisi tosin mielenkiintoista saada hieman syvempi tutkimus aiheesta ja myös siitä, miten matkailu- ja ohjelmapalvelujen tarjoajat suhtautuvat aiheeseen.

En ollut yllätynyt saamelaistaruja hyödyntämistutkimuksen tuloksista, sillä epäilin asian olevan suurin piirtein niin. Toivon kuitenkin, etten odotuksieni kautta vaikuttanut tutkimustulokseeni ja haluan uskoa, että analysoin lähteeni objektiivisesti. Uskoisin, että saamelaiskulttuuria ja –taruja käytetään

matkailussa enemmän Lapin Rovaniemeä pohjoisemmissa osissa, missä saamelaiskulttuuri on vielä mukana jokapäiväisessä elämässä.

Mietin tutkimusta tehdessäni aiheeni etiikkaa jonkin verran, mutta en ollut kovinkaan huolestunut asiasta. En usko, että ketään loukkaa, jos heidän taruja jaetaan matkailijoiden kanssa, kunhan taruja kunnioitetaan. Löysin aiheesta myös hyvän kohdan Perinteestä matkailutuotteeksi –kirjasta. Siinä sanottiin, että perinne ikään kuin saa uuden elämän, kun sitä esitetään uusilla tavoilla ja näyttämöillä (Jokiaho–Lavia 2007, 76). Tavallaan perinteen tuotteistaminen voi olla myös sen säilyttämistä, kun sitä jaetaan eteenpäin (Jokiaho–Lavia 2007, 76). Toisaalta täytyy myös olla tarkkana, ettei sekoita eri kulttuurien perinteitä ja rituaaleja, sillä silloin tuotteen aitous kärsii (Petrisalo 2001, 96).

Tutkimukseni on yleistettävissä, se voidaan suorittaa jossain muussakin kohteessa. Tutkimukseni tulokset ovat reliaabeleita, mutta vain tällä hetkellä, sillä matkailuala kehittyy ja muuttuu jatkuvasti.

LÄHTEET

- García-Rosell, J. C.–Kylänen, M.–Pitkänen, K.–Tekoniemi–Selkälä, T.–Vanhala, A. 2010. Matkailun tuotekehittäjän käsikirja. Osoitteessa <http://matkailu.luc.fi/Tuotekehitys/Etusivu.iw3>. 16.11.2011.
- Haiko, N.–Lämsä, M. 2002. Pieni maahiskirja. Jyväskylä: Kustannus-Puntsi.
- Heikkinen, H.–Huttunen, R.–Moilanen, P. 1999. Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: WSOY.
- Helander-Renvall, E. 2006. Silde – Saamelaisten myyttejä ja tarinoita. Rovaniemi: Elina Helander-Renvall.
- Hyry, K.–Pentikäinen, A.–Pentikäinen J. 1995. Lumen ja valon kansa. Suomalainen kansanusko. Porvoo: WSOY.
- Jokiaho, R.–Lavia, A.-R. 2007. Perinteestä matkailutuotteeksi – paikalliskulttuuri kylien ja matkailun voimavarana. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Kajaanin ammattikorkeakoulu 2011. Opinnäytetyöpakki. Osoitteessa <http://193.167.122.14/Opari/ontTukiToimTuotteistaminen.aspx>. 29.11.2011.
- Kejonen, A. 2008. Suomen 100: Kansantarinat. Jyväskylä: Gummerus.
- Komppula, R.–Boxberg, M. 2005. Matkailuyrityksen tuotekehitys. Helsinki. Edita.
- Lavia, A. 2009. Lappi – Elämystuottajan aarreaitta. Teoksessa Elämystuottajan käsikirja (toim. Tarssanen, S.), 37–56. Rovaniemi: LEO Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus.
- Louhenjoki–Schulman, P.-L.–Hedenström, K. 2003. Finland. A Cultural Guide. Keuruu: Otava.
- Menetelmäblogi 2012. Tarinallisuus eli storytelling. Osoitteessa <http://kpamk.wordpress.com/testi-1/tarinallisuus/>. 20.3.2012.
- Pentikäinen, J. 1995. Saamelaiset. Pohjoisen Kansan mytologia. Hämeenlinna: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Petrisalo, K. 2001. Menneisyys matkakohteena. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- Rovaniemen ammattikorkeakoulu. 2011. Opinnäytetyöopas. Osoitteessa http://www.ramk.fi/fi/Opiskelijalle/Kaytannon_tyokaluja/Lomakkeet_ja_ohjeet.iw3. 10.10.2011. 20.10.2011.

- Rovaniemen matkailu ja markkinointi Oy 2006. Rovaniemen Matkailustrategia 2007 – 2016. Osoitteessa <http://www.visitrovaniemi.fi/loader.aspx?id=12b387b1-a846-40af-b300-525b4efbde45>. 12.3.2012.
- Seppälä, T. 2009. Mytologiaa. Teoksessa Elämystuottajan käsikirja (toim. Tarssanen, S.), 57–72. Rovaniemi: LEO Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus.
- Shackley, M. 1996. Wildlife Tourism. UK: Biddles Ltd, Guildford and King's Lynn
- Shamaanivaltakunta 2011. Esittely. Osoitteessa <http://www.kampsuherra.com/esittely.htm>. 26.10.2011.
- Solbakk, A. 2009. What we believe in. Noaidevuohta – An introduction to the religion of the Northern Saami. Vaasa: CálliidLágádus.
- Stalder, V. 1946. Even the Devil is Afraid of a Shrew. A Folktale of Lapland. Japan: Addison-Wesley Publishing Company.
- Stenros, M. 2001. Lapland. Sápmi. Finland: Studio Avec Audiovisual
- Suomisanakirja 2011. Osoitteessa <http://suomisanakirja.fi>. 7.11.2011.
- Tampereen ammattiopisto 2005. Tuotekehitys. Osoitteessa <http://koulut.tampere.fi/materiaalit/to/tuotekehitys/vaiheet.htm> | 14.10.2012
- Tarssanen, S. – Kylänen, M. 2009. Elämys – Mitä se on? Teoksessa Elämystuottajan käsikirja (toim. Tarssanen, S.), 8–20. Rovaniemi: Oy Sevenprint Ltd.
- Uuttu-Kalle 1997. The Lighter Side of Lapland. For Businessmen. Helsinki: Yrityskirjat Oy.
- Uuttu-Kalle 1998. Löytöretki Lappiin. Helsinki: Yrityskirjat Oy.
- Verhelä, P. – Lackman, P. 2003. Matkailun ohjelmalvelut. Matkailuelämyksen tuottaminen ja toteuttaminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: Gummerus.

LIITTEET

Haltijatarut	Liite 1
Manalatarut	Liite 2
Aurinko, Kuu ja Revontulitarut	Liite 3
Eläintarut	Liite 4
Noitatarut	Liite 5
Muita taruja	Liite 6
Tuotanto- ja kulutuskaavio: Peruspolkupaketti	Liite 7
Tuotanto- ja kulutuskaavio: Haltijapolkupaketti	Liite 8
Tuotanto- ja kulutuskaavio: Manalapolkupaketti	Liite 9
Tuotanto- ja kulutuskaavio: Aurinko, Kuu ja revontulet – polkupaketti	Liite 10

HALTIJATARUT

Liite 1

Saamelaiset uskovat, että jokainen puu ja kivi elää, sillä **haltijoita** on kaikkialla ja kaikessa ja niitä tulee kunnioittaa ja pelätä (Pentikäinen 1995, 243-246; Seppälä 2009, 61). Esimerkiksi polttopuuksi tarkoitettua puuta kaadettaessa tulee ensin lyödä puuta kolmesti kirveen kamaralla, varoittaen näin puun henkeä, muuten se palaessaan sinkoaa kipinöitä ympäriinsä. Samoin puuta kaadattaessa pitää alin oksa hakata irti ja heittää syrjään, jolloin puun henki jää siihen, eikä tule kotiin vietävän puun mukana kaatajaa kiusaamaan. (Seppälä 2009, 61)

Seita voi olla luonnon kivi, kanto tai puusta tehty esine, saari, tunturi, niemi tai tunturinlaki. Ne olivat saamelaisille pyhiä paikkoja, joissa henget, haltijat ja jumalat asuivat. Seitoja löytyy paljon alueilta, joita saamelaiset käyttivät poroilleen sekä metsästykseen ja kalastukseen. (Helander – Renvall 2006, 18)

Seidoille annettiin uhrilahjoja ja niiltä pyydettiin hyvää kala-, poro- ja metsästysonnea. Seitojen kanssa tuli myös olla varovainen, sillä jos ei ollut antaa seidalle arvoista lahjaa, saattoi sen lähelle meneminen aiheuttaa kirouksen. (Helander – Renvall 2006, 18)

Aikoinaan Lapissa oli paljon hopeaa ja kultaa ja eri syistä sitä jouduttiin kaivamaan maahan. Usein kätköt unohtuivat, mutta uskomuksen mukaan joka seitsemäs vuosi aarrekätkön päälle syttyy tuli ja silloin aarteen voi löytää. Kun alkaa kaivaa, niin esiin nousee kaikenlaisia kammottavia otuksia, **aarteen vartijoita**, mutta niistä ei pidä välittää eikä niille saa sanoa sanaakaan. (Seppälä 2009, 62)

Maahiset saattavat vaihtaa omat vanhempansa tai ”rumemmat” lapsensa kauniisiin saamelais-/ihmislapsiin. Sen vuoksi melkein kaikki maahiset ovat kauniita. Jos vaihdokas on maahisvanhempi, se on ruma lapsi, joka ei opi kävelemään tai puhumaan ja on hiljainen ja syrjäänvetäytyvä. Jos vaihdokas on lapsimaahinen, se kasvaa ja oppii suhteellisen normaalisti, mutta on vähän erilainen näöltään ja luonteeltaan. (Pentikäinen 1995, 253 – 254)

Kummassakaan tapauksessa lapsen ulkonäkö ei muutu huomattavasti, mutta silmät saattavat olla rumat (ainakin maahisvanhemman tapauksessa). (Pentikäinen 1995, 253 – 254) Tämä kaikki johtuu siitä, että maahiset haluavat itselleen vain kauniita lapsia. Ennen vanhaan kaikkia huonotapaisia, kurittomia ja/tai rumia lapsia epäiltiin vaihdokkaiksi. (Pentikäinen 1995, 254) Maahiset ovat myös hyviä joikaamaan ja ovat opettaneet sen taidon saamelaisille. (Seppälä 2009, 61 – 62)

Eräs saamelaisperhe oli porotokkansa kanssa tunturissa vaeltamassa ja perheen pienin poika alkoi väsyä, eikä pysynyt enää muiden tahdissa vaan jäi jälkeen. Hän oli väsynyt ja vihainen, kun muut eivät odottaneet häntä. **Kufitar**-akka tuli pojan luo ja sanoi: ”Tule minun mukaani, minä olen nyt sinun äitisi.” Ja niin akka vei pojan maahiskotiinsa ison vaaran sisälle. Akan koti oli täynnä suuria huoneita ja poika näki talossa lampaita ja poroja. Hän ihasteli maahisten vaatteita, jotka olivat karvaiset molemmin puolin, joten niitä pystyi pitämään kummin päin halusi. Kufittaren tytär tuli toivottamaan uuden veljensä tervetulleeksi ja tarjosi tälle syötävää. Poika oli liian peloissaan syödäkseen mitään. Kufitar yritti rauhoitella poikaa tarjoamalla tälle kokonaisen lammastokan, jos tämä vain jäisi heidän kanssaan maan alle. Sitten akka vei pojan porotokalle ja lupasi senkin pojalle, jos tämä vain ei lähtisi takaisin maan pinnalle. Poika ei suostunut akan tarjouksiin, joten akka tiedusteli mitä poika sitten haluaisi, jos kerran tokat eivät riittäneet. Poika halusi oppia povaamaan. (Haiko – Lämsä 2002, 20 – 27)

Poika kaipasi kuitenkin takaisin kotiinsa ja muisti isoäitinsä kertoneen, että maahisten valtakunnasta pääsee pakenemaan, jos viiltää itselleen verta vuotavan haavan. Poika otti mukanaan olleen veitsen ja viilsi sillä haavan vasempaan pikkusormeensa. Kufitar-akka viskasi pojan pois kodistaan, takaisin tunturiin, ja sanoi: ”Mene.” (Haiko – Lämsä 2002, 28 – 29)

Koko kylä oli tunturissa poikaa etsimässä, mutta ulos päästyään poika oli niin pelosta sekaisin, ettei tunnistanut ketään vaan pakeni. Poika oli niin vikkellä etteivät kyläläiset saaneet häntä kiinni, mutta myöhemmin koira löysi pojan ja kyläläiset toivat hänet kotaan. Seuraavana yönä Kufitar-akka tuli pojan unessa hakemaan tätä mukaansa, mutta pojan äiti sytytti tuoreen

katajanoksan palamaan ja piiskasi sillä poikaa, eikä poika enää nähnyt unia Kufittaresta. Kufitar-akka kuitenkin piti lupauksensa ja poika oppi povaamaan. (Haiko – Lämsä 2002, 30 – 37)

Nuori saamelaismies oli kulkemassa tunturilla tokkansa kanssa kun hän näki suuren token valkeita poroja ja kaksi kaunista nuorta neitoa taivaan rannalla. Hän päätteli neitojen olevan maahisia, **kufitarneitoja**, ja porojen kuuluvan heille, joten hän piiloutui suuren kiven taakse yllättääkseen maahiset ja ottaakseen nätimmän neidon morsiamekseen. Hän odotti kunnes tytöt poroineen olivat tarpeeksi lähellä ja heitti sitten veitsensä maahisten yli, jotta ne menettäisivät taikavoimansa. Poika otti toisesta maahisneidosta kiinni, mutta tyttö alkoi itkeä. Poika kertoi työlle, ettei aikonut päästää neitoa vapaaksi vaan aikoi viedä hänet vaimokseen. Neito sanoi, että jos poika aikoi tehdä hänestä vaimon, tämän tuli leikata haava pikkusormensa päähän, tehdä samoin tytön pikkusormelle ja liittää ne sitten yhteen, jotta heidän verensä sekaantuisivat. Sen jälkeen tyttö olisi sidottu poikaan, eikä voisi kadota tältä. (Haiko – Lämsä 2002, 38 – 41)

Poika teki mitä neito pyysi ja he jatkoivat yhdessä pojan kodalle. Neito halusi saada papilta kasteen, minkä jälkeen heidät vihittiin. Kului vuosia ja eräänä syksyisenä päivänä he olivat yhdessä tunturilla tokkansa kanssa. He näkivät takkupartaisen ukon paimentamassa porolaumaa ja neito tunnisti ukon omaksi isäkseen. Nainen meni piiloon ja käski miehensä seurata isäänsä. Hän kielsi miestä puhumasta isälleen, vaikka tämä puhuttelisikin miestä. Vasta kun naisen isä kolmannen kerran kysyy jotain, miehen tuli katsoa siihen suuntaan mihin naisen isä kädellään osoitti, mutta ei minnekään muualle. Jos mies tekisi tämän, niin he saisivat kaikki porot, mitä naisen isän osoittamassa suunnassa oli. Niinpä mies meni ukon luo ja teki kuten hänen vaimonsa oli neuvonut. Sen jälkeen nainenkin tuli ukon ja miehensä luo ja porotokka jakautui kahtia. Mies ja nainen saivat toisen osan poroista omakseen, se oli lahja heille ukolta. Heistä tuli rikkaita ja heidän tokkaansa ilmestyi vielä myöhemminkin poroja, jotka olivat niin ikään lahjoja ukolta tyttärelleen. (Haiko – Lämsä 2002, 42 – 48)

Staal on vahva ja iso ihmisenkaltainen olento, joka tykkää syödä ihmisiä sekä pitää rahasta ja painimisesta (Seppälä 2009, 63).

Joulun aikoihin Staal odottaa lapsia pimeässä ja pistää ne säkkiinsä ja vie eukolle ruoan valmistusta varten. Onneksi Staalot eivät ole fiksuimmasta päästä, joten niitä on helppo huijata. Säkkiin voi laittaa kiviä painoksi ja paeta, mutta täytyy varoa kulkemasta pimeällä, jottei Staal vie uudestaan. Toinen vaihtoehto olisi painia sen kanssa, jolloin voittaja saa häviäjän tavarat. Staalolla on myös yleensä koira mukanaan, joka voi nuolemalla parantaa Staalon haavat. (Helander – Renvall 2006, 26)

Staalolla on kaksi kaunista tyttäret, sininen ja punainen, joilla on tähtisilmät ja tähtikoristeet otsalla. Kerran kun **Staalon tyttäret** kulkivat naureskellen maita pitkin, tulivat he saamelaisnuorukaisen kodalle. Nuorukaisen nukkuessa staalon tyttäret menivät kotaan sisälle. Mies heräsi heidän nauruunsa ja ihmetteli neitojen kauneutta. Kun punainen tytär meni nuoren miehen lähelle, hänen sininen sisarensa varoitti: ”Älä siskoni koske ihmiseen taikka sinusta tulee hänen vaimonsa.” Punainen tytär kosketti nuorukaista sanoen: ”Minusta tuleekin tuon miehen vaimo.” ja hän muuttui kauniiksi ihmistytöksi. Mies kaappasi neidon syliinsä ja tyttö jäi hänelle vaimoksi, mutta sininen sisar juoksi kauhuissaan ulos kodasta. (Haiko – Lämsä 2002, 50 - 56)

Šiella on esine tai eläin, joka annetaan lahjaksi tai uhriksi. Se voi olla hopeasta, messingistä, helmistä tai poronsarvista tehty esine esim. hopearaha. Lahjana sitä on annettu seidoille, kotapaikoille, porolaidunmaille ja maan haltijoille. Šiellaa voi myös kantaa mukanaan amulettina, jolloin se suojelee ja tuo onnea omistajalleen. (Helander – Renvall 2006, 33)

MANALATARUT

Liite 2

Seuraava taru kertoo siitä, kuinka jopa **Paholainen** pelkää nalkuttajaa. Pava Jalvi oli rauhaarakastava, hiljainen mies. Hän nautti linnunlaulun kuuntelusta. Valitettavasti hän oli naimisissa hyvin epämiellyttävän naisen kanssa. Nainen oli oikea nalkuttaja. Pava Jalvi ei hänen mielestään osannut tehdä mitään oikein, mutta kaikki mitä hän itse teki, oli tietenkin täydellistä. (Stalder 1946)

Kerran vaimo lähetti Pava Jalvin poimimaan hilloja. Hillat ovat maukkaita marjoja, jotka kasvavat vain Lapissa. Pava Jalvi nautti marjanpoiminta reissusta, sillä vaimo ei ollut mukana ja hän saattoi vain kuunnella lintujen laulua. Hilloja ei oikein tuntunut löytyvän, mutta Pava Jalvi ei ollut moisesta moksiskaan, hän oli hyvin kärsivällinen mies. Yllättäen hän löysikin alueen, jolla oli enemmän hilloja, kuin hän oli nähnyt koko päivänä. Alueen keskellä oli syvä kuilu. Kuilu oli niin syvä, että kun Pava Jalvi kurkkasi sinne, ei hän nähnyt kuilun pohjaa. Pava Jalvi oli mielissään löytettyään hillat, mutta oli jo niin myöhä, että hän päätti lähteä kotiin ja palata seuraavana päivänä hakemaan marjat. Kun Pava Jalvi palasi kotiin, vaimo ei ollut mielissään tämän pienestä marja määrästä. ”Onko tässä kaikki mitä löysit, senkin laiska tyhjäntoimittaja!” vaimo nalkutti, ”nukuit varmasti puolet siitä ajasta, kun sinun olisi pitänyt etsiä hilloja! Sinä se et osaa tehdä mitään oikein!”. Pava Jalvi parka oli kyllä yrittänyt parhaansa. Hän muisti marjat, jotka oli nähnyt ennen kotiinpaluutaan ja kertoi niistä vaimolleen. Hän lupasi käydä hakemassa ne seuraavana päivänä. ”Pah! Et sinä osaa marjoja etsiä, mutta minä olen hyvä siinä! Minä lähden huomenna mukaasi!” vaimo tokaisi. (Stalder 1946)

He lähtivät matkaan aikaisin seuraavana aamuna. Pava Jalvi ei nauttinut matkasta tällä kertaa, sillä hänen vaimonsa ei ollut hetkeäkään mutisematta tai valittamatta. Pava Jalvi alkoi olla hyvin vihainen ja mietti matkan aikana miten hän voisi hiljentää naisen kammottavan suun. Kun he saapuivat syvän kuilun luona olevien hillojen luo, vaimo huusi ”Pistäpä vähän vauhtia ja poimi nuo hillat, senkin laiska tyhjäntoimittaja!”. Pava Jalvi tunsu itsensä erittäin vihaiseksi ja hänen oli tehtävä jotain sulkeakseen vaimonsa suun. Hän työnsi vaimonsa kuilun reunan yli ja nainen putosi. Alas, alas, alas nainen putosi. Sitten alemmas, alemmas ja yhä vain alemmas. (Stalder 1946)

Pava Jalvi huokaisi helpotuksesta rauhallisen hiljaisuuden ympäröidessä hänet. Pitkän aikaa tapahtuman jälkeen Pava Jalvi oli onnellinen. Ajan kuluessa hän kuitenkin alkoi tuntea olonsa melko yksinäiseksi. ”Ehkä vaimoni on ollut jo tarpeeksi kauan kuilussa.” hän sanoi itselleen, ”Ehkä hän on lakannut jo nurisemasta. Luulenpa, että yritän saada hänet takaisin ylös.” Kyllä, mutta miten hän sen tekisi? Hän pohti tätä ongelmaa jonkin aikaa ja sai ajatuksen, että voisi sitoa vahvoista kasveista pitkän köyden. (Stalder 1946)

Pava Jalvi punoi kasveista köyden ja sitoi sen toiseen päähän kiven. Hän pudotti köyden kuiluun, mutta köysi ei ollut tarpeeksi pitkä ulottuakseen pohjaan asti. Hän nosti köyden takaisin ylös, punoi siihen lisää kasveja ja kokeili uudelleen. Köysi ei vielääkään ollut tarpeeksi pitkä, joten hän nosti sen ylös, punoi siihen lisää kasveja ja kokeili uudelleen. Köysi oli vieläkin liian lyhyt. Pava Jalvi oli hyvin kärsivällinen mies, joten hän jatkoi punomista ja köyden kokeilua pitkän aikaa. (Stalder 1946)

Kolme vuotta kului ennen kuin Pava Jalvi tunsu köyden koskettavan kuilun pohjaa. Ei ehtinyt kulua puoltakaan minuuttia kun hän tunsu jonkun nappaavan kiinni köydestä ja lähtevän kiikkumaan ylös. ”Ah, sen täytyy olla vaimoni” hän ajatteli itsekseen ja alkoi vetää köyttä ylös niin nopeaa kuin kykeni. (Stalder 1946)

Pava Jalvi veti ja veti ja VETI köyttä, kunnes vihdoin ja viimein kuilun reunalle ilmestyivät kasvot ja niiden omistaja kömpi ylös hänen vierelleen. Mutta se ei ollut hänen vaimonsa. Se oli PIRU! Piru näytti erittäin äsyyntyneeltä, jopa piruksi. ”Kiitos – Kiitos!” hän henkäisi säikähtäneelle Pava Jalville. ”Luulin etten koskaan pääsisi pakoon sitä kammottavaa naista!” ”Mi-minun va-vaimoani?” änkytti Pava Jalvi, ”Mi-missä hän on? Miksei hän tarttunut kasviköyteeni?” ”Oi, kyllä hän yritti!” Piru sanoi, ”mutta minä olin epätoivoinen! Työnsin hänet pois ja kiipesin kasviköyttä hänen sijastaan! Oi, miten kamalaa aikaa se nainen on minulle aiheuttanut – siitä päivästä lähtien kun hän ensi kerran saapui! Hän on tehnyt elämästäni täyttä helvettiä!” (Stalder 1946)

Piru jatkoi ”Olen sinulle niin kiitollinen, että palkitsen sinut kun pelastit minut! Tässä. Ota minun pussukkani. Se sisältää paljon kultapaloja. Tarpeeksi, että ne tekevät sinusta hyvin rikkaan miehen.” Ja sitten piru kiiruhti tiehensä. Luultavasti aiheuttamaan ongelmia ihmisille. Ja se oli juuri, mitä hän teki. Piru alkoi järjestää kaikenlaista ongelmaa kylän ihmisille ja Pava Jalvi –parka tiesi sen olevan hänen syytään. Hän oli punonut kasvikäyden jota pitkin piru oli päässyt maan päälle. Mutta Pava Jalvi oli kärsivällinen mies. Hän pohti ja pohti miten pääsisi eroon pirusta. Keinon keksittyään hän lähti kulkemaan läheiselle linnakkeelle. Linnakkeessa oli kaksitoista kanuunaa ja yksi sotilas hoiti niitä kaikkia. Pava Jalvi maksoi sotilaalle, jotta hän ampuisi kaikki kahdellatoista kanuunalla kolme kertaa. Sotilas teki kuten pyydettiin, ja Pava Jalvi lähti kävelemään takaisin kotiin. Matkalla hän törmäsi piruun. ”Minä todella nautin olostani täällä,” piru huudahti, ”ongelmien aiheuttaminen ihmisille on hauskaa!” Mihin Pava Jalvi vastasi ”Olipa hyvä, että olet täällä, koska olen etsinyt sinua. Haluan varoittaa sinua!” ”Varoittaa minua? Mistä?” kysyi Piru. ”Etkö kuullut sitä kovaa melua, joka kumisi kolme kertaa? Se oli minun vaimoni, hän kiipesi ylös kuilusta ja hän etsii sinua.” Se oli tarpeeksi pirulle. Hän ei voinut juosta tarpeeksi nopeasti! Juostessaan hän mietti itsekseen ”Jos se kamala nainen on kiivennyt ylös kuilusta – niin turvallisin paikka minulle on mennä takaisin alas! Mutta minun täytyy tukkia sisäänkäynti jäljessäni.” Piru työnsi painavan kiven kuilun aukolle, ryömi sisään aukosta ja siirsi kiven aukon poikki siten, että aukko oli täysin tukossa. Piru meni alas, alas ja aina yhä alemmas. (Stalder 1946)

Oli pirulle aivan oikein, kun hän huomasi, että Pava Jalvin nalkuttava vaimo oli edelleen pohjalla! Ja ellei kukaan ole päästänyt heitä ulos jonkin toisen kuilun kautta – he ovat yhä siellä. (Stalder 1946)

Ja Pava Jalvi? Hän poimi yhä hilloja ja kuunteli lintujen laulua. Olihan hän rauhaarakastava ja hiljainen mies. (Stalder 1946)

Rávga eli **meriraukka** kuvataan tavallisesti ihmistä muistuttavana pitkätukkaisena ja suurisuisena olentona. Rávga nimen taustalla on norjankielen sana ”draug”, joka tarkoittaa ”hukkuneet”. Meriraukka on hukkunut ihminen ja niitä kohdataan vesialueilla, yleensä merenrannalla.

Meriraukka huutaa ja/tai matkii rannalla olijoita ja saattaa viedä ihmisen mukanaan mereen.

Meriraukan poistava riitti oli yleensä sille luettu lyhyt rukous. Olentoa voi myös lahjoa hopealla ja torjua tulella (Seppälä 2009, 63). Perinteen mukaan meriraukka toistaa huutonsa joka seitsemäs vuosi (Pentikäinen 1995, 250).

Saamelaiset ovat keksineet meriraukasta version, jolla he pelottelivat lapsia – cácherávga eli **vesiraukka**. Vesiraukkaan lapsi voi törmätä meren lisäksi joissa, järvissä ja kaivoissa. Vesiraukka kuvataan pitkänokkaiseksi pelottavaksi olennoiksi ja sitä käytettiin lasten pelotteluun, jotta he eivät menisi kovin lähelle vettä. (Pentikäinen 1995, 250)

Eahpáraš eli **äpäpä** on lapsivainaja, kummitteleva lapsiolento. Suomen kielessä äpäpä tarkoittaa yleensä aviottomana syntynyttä lasta. Saamelaisten tarujen äpäpä on yleensä murhattu tai kastamaton lapsi, myös heitteille pantu, hukutettu, hautaamaton, abortoitu, keskosena syntynyt (keskenmeno). (Pentikäinen 1995, 221)

Äpäpä itkee kuin lapsi, meluaa, voivottelee, joskus nauraa ja vastaa puhutteluun. Ääni yleensä seuraa pakenevaa kulkijaa ja jos haluaa, että se loppuu, pitää lukea Isä meidän nurinpäin aamenesta lähtien tai antaa äpäpäälle nimi Johanna, koska ei tiedä kumpi se on. Johan on pojan nimi ja Anna tytön, toisinaan voi myös antaa kaksi nimeä esimerkiksi Keijo Annikki. Äpäpä kysyttäessä ilmoittaa vanhempansa ja myös surmaajansa. (Pentikäinen 1995, 221 – 222)

Yleensä äpäpä nähdään pienen lapsen hahmoisena, sellaisena kuin se on ollut kuollessaan; alastomaan, kuristusjälkiä tai nuora kaulassaan jne. Pohjoisimmilla tunturialueilla äpäpä nähdään lintuna, tavallisesti riekkona. Näkyilmiön kestoaikana se saattaa muuntautua pieneksi lapseksi. (Pentikäinen 1995, 221 – 222)

Äpäpäen kohtaamispaikka on tavallisesti erämaa, metsä, tunturi tai vesistö, järven tai tunturipuron välitön läheisyys. Monet paikat ovat saaneet nimen

kohtaamisen perusteella kuten Äpäräkivi, -joki tai -järvi. Lähes kaikki kohtaamiset on koettu pimeässä tai hämärässä, illalla, syksyllä, talvella ja keväällä. (Pentikäinen 1995, 223)

Äpärä ilmestyy kerran vuodessa tai seitsemän vuoden välein samassa paikassa ja samaan aikaan, jolloin se on surmattu. Sen uskotaan kummittelevan surmatyöstä vastuussa oleville sen elinajan, mikä sillä olisi ollut elettävänä, mikäli sen olisi annettu syntyä ja/tai elää. (Pentikäinen 1995, 223)

Ruto (Rota) on tautidemoni, pahan ilmentymä. Se on ihmistä vaivaavien sairauksien ja niistä seuraavien kuolemien aiheuttaja. Uskomuksen mukaan Ruto kulkee joskus kärpän muodossa (Seppälä 2009, 58). Kristillisen helvettiajattelun kautta Rutosta tuli paha vainajalan (Rotaimo) hallitsija. (Pentikäinen 1995, 242)

Ruto on niin vahva, että jopa noidat ovat voimattomia sitä vastaan. Rutosta päästiin useimmiten eroon siten, että tapettiin hevonen, ja se haudattiin maahan, jotta Ruto ratsastaisi sillä kotiinsa ja jättäisi kiusaamansa ihmisen rauhaan. (Pentikäinen 1995, 242)

AURINKO, KUU JA REVONTULITARUT

Liite 3

Aurinko, Beaivvás, Beavi on yksi tärkeimmistä jumalista. Aurinko on kaiken elämän äiti ja saamelaiset pitävät itseään auringon tyttärinä ja poikina. (Helander – Renvall 2006, 5)

Enontekiön saamelaiset tekivät ennen vanhaan aurinkokakun jauhoista ja poronverestä. Se ripustettiin loppupalvesta seinään uhrilahjaksi Auringolle, tuomaan hyvää poro-onnea ja antamaan valoa kansalle. (Helander – Renvall 2006, 5) Toinen samantyylinen kertomus on, että kaamosaikana keitettiin aurinkopuuro, joka jäädytettiin ja sitten ripustettiin puuhun, jotta vähitellen kasvava päivänvalo saisi siitä ravintoa (Seppälä 2009, 58).

Akanidi on Auringon tytär, Päivän neito. Kauan sitten Akanidi katseli ihmisten elämää yläilmoista ja ihmetteli, miten toisinaan he olivat onnellisia ja toisinaan nyrpeitä. Hän huomasi myös, että toiset ihmiset elivät huolettomina ja hyvin syöden, kun taas toiset pukeutuivat rääsyihin ja joutuivat raatamaan vähäisen ravintonsa eteen. (Helander – Renvall 2006, 6)

Akanidi pyysi Auringolta, että pääsisi elämään ihmisten pariin. Aurinko ihmetteli, eikö Akanidilla ollut tarpeeksi tilaa taivaalla ja mitä ihmettä siellä maassa oli nähtävänä. Akanidi kertoi olevansa kyllästynyt elämään yläilmoissa ja halusi kokea ihmisten elämää. Aikansa asiasta jankattuaan, Aurinko suostui Akanidin pyyntöön ja lähetti tytön yksinäisellä saarella asuvalle vanhalle pariskunnalle. Saarella ei ollut paljon muuta kuin vanha pariskunta ja heidän kotansa, eikä pariskunnalla ollut omia lapsia. Aika kului nopeasti ja pian Akanidi olikin jo nuori nainen ja hänen vanhempansa pukivat hänet kauniisiin vaatteisiin. Nähdessään oman peilikuvansa Akanidi puhkesi onnellisena laulamaan ja hänen vanhempansa sitä kuunnellessa tunsivat suurta rakkautta sydämessään. (Helander – Renvall 2006, 6 – 8)

Vanha pariskunta päätti, että Akanidin oli aika lähteä ihmisten ilmoille ja toivoivat Akanidille avuliasta ja rakastavaa sydäntä, jotta hän lämmittäisi sillä muiden sydämiä. Mies matkusti Akanidin kanssa lähimpään kylään ja siellä Akanidi hurmasi kaikki aurinkoisella olemuksellaan. Hän opetti kyläläisiä

koristelemaan vaatteita helmillä, väreillä ja kuvioilla. Akanidi kulki kodasta kotaan, tanssien, laulaen ja kertoen tarinoita. (Helander – Renvall 2006, 8)

Kuten aina, oli tässäkin kylässä kateellisia ihmisiä, jotka eivät pitäneet Akanidista, koska tämä oli niin taitava ja puoleensa vetävä sekä avulias. He arvelivat, että pääsisivät Akanidista eroon isolla kivellä, joten kerran kun Akanidi oli eräässä kylän kodassa opettamassa lapsille nappien tekoa simpukankuorista, tulivat kateelliset ihmiset sisään ja heittivät ison kiven Akanidin päälle. Akanidi päästi syvän huokaisun, lauloi viimeisen säkeen laulamastaan joikusta ja katosi kodan nuotiosta nousevan savun mukana takaisin yläilmoihin. (Helander – Renvall 2006, 8)

Hän ei koskaan palannut maahan, mutta hänen laulunsa, tanssinsa ja kauniit piirroksensa ovat jääneet ihmisten mieliin. Opettaessaan Akanidin taitoja omille lapsilleen, ihmisten sydämet sulavat ja he löytävät onnen. (Helander – Renvall 2006, 8)

Ennen vanhaan **kuu** valaisi niin, että yöllä oli yhtä valoisaa kuin päivälläkin. Yö, joka on aina ollut varkaiden aikaa, oli niin kirkas, että kuka tahansa saattaisi nähdä rosvot töissään. Tästä eräs varasteleva talonpoika kiukustui kuulle. Varas haki tervasangon ja meni tervaamaan kuuta pimeäksi, mutta hän tarttuikin kuuhun kiinni ja jäi sinne. Siksi kuu on osittain pimeä. (Pentikäinen 1995, 124)

Koltat uskoivat, että **kuun pimennys** johtui siitä, että peikko söi kuuta. He kolkuttelivat patoja ja pitivät suurta mekkalaa pelotellakseen peikon pois. (Pentikäinen 1995, 125)

Basse Aske, **Pyhä Kuu**, Mánnu. Basse Aske nousee talvipäivän seisauksen aikoihin ja aiemmin sillä tarkoitettiin joulukuuta. Monet kummitukset ja henget vaeltavat kaamoksen aikaan ja ihmisten tuli varoa pimeällä kulkemista, mutta töitä oli myös tehtävä. (Helander – Renvall 2006, 24)

Kunnioittaakseen Pyhää Kuuta, saamelaiset tekivät puusta kuurenkaan, jonka läpi kuun valo pääsisi loistamaan. Kuurengas ripustettiin kodan

räppänään tai oviaukkoon ja toivottiin, että kuu olisi suotuisa ja pehmittäisi ihmisen elämää. (Helander – Renvall 2006, 24)

Ennen vanhaan saamelaiset uskoivat, että **revontulet** olivat sielullisia olentoja, jotka ymmärtävät ja kuulevat ihmisiä. Sen takia revontulten ollessa taivaalla, ei ulkona saanut pitää kovaa ääntä ja naisten tuli pitää hiukset piilossa, muutoin revontulet saattoivat vetää naisia tukasta ja viedä mennessään. Koltat uskoivat, että revontulet olivat sodassa kuolleiden sieluja ja Pohjois-Suomessa uskottiin, että revontulet syntyvät tulirevosta, joka juoksee turkki loimuten. (Helander – Renvall 2006, 27)

Revontulten väreistä uskotaan voivan ennustaa säätä. Punainen tarkoitti lauhaa ja lumista säätä, kun taas valkoinen tarkoitti pakkasia. (Helander – Renvall 2006, 27)

Seuraava tarina kertoo kuinka **Niekija** rakastuu revontuliin. Niekija on Kuun tytär ja hyvin kaunis. Hänellä on hopeinen kuulas tukka ja punaiset pyöreät posket. Hän kimaltaa kuin kuu kulkiessaan. Aurinko oli kuullut Kuun tyttären säkenöivästä kauneudesta ja lähetti poikansa Peivalken kosimaan tätä. Peivalke rakastui Niekijaan ensi silmäyksellä. Hän kysyi Niekijalta ”Oi, kaunis neitokaiseni, haluaisitko sovittaa minun kultasaappaistani?”. Niekija ei oikeastaan välittänyt nuorukaisen saappaista, kultaa tai ei, mutta sovitti kuitenkin niitä jalkaansa. Auringon pojan kultasaappaat polttivat Niekijan varpaita, joka alkoi itkeä. ”Voi kuinka nämä saappaat polttavat ja satuttavat minua!”, hän parkaisi ja karkasi pois saappaiden ja pojan luota. (Helander – Renvall 2006, 28)

Kuu vei tyttärensä eräälle saarelle kotoon, missä tämä voisi piileksiä Auringolta ja tämän pojalta. Keskiyöllä kotoon saapui yllättäen joukko nuorukaisia. He olivat Revontulet, Náinnas veljineen. Náinnas tunsi jonkun olevan kodassa heidän kanssaan ja sanoi ääneen: ”Tiedän, että täällä on joku. Näyttäydy! Jos sinä olet vanha eukko, niin olet äitini. Jos olet samanikäinen kanssani, niin olet siskoni. Jos olet minua nuorempi, sinusta on tuleva morsiameni.” Niekija tuli esiin ja vastasi ”Minähän se täällä olen!” Náinnas ja Niekija rakastuivat välittömästi toisiinsa ja Náinnas pyysi tätä

vaimokseen, johon Kuun tytär suostui epäröimättä. (Helander – Renvall 2006, 28)

Niekija olisi halunnut pitää Náinnaksen kodassa kanssaan, mutta Náinnaksen piti joka ilta mennä taivaalle veljiensä kanssa, juoksemaan ja leikkimään. Niekija ompeli porontaljoista peiton, jonka hän koristeli Linnuradalla ja muilla tähdillä ja levitti sen kodan kattoon siten, että se näytti tähtitaivaalta. Náinnas ei välittänyt aamulla lähteä ulos, vaan jäi kotaan ja katseli katossa tuikkivia tähtiä. Niekija nousi aikaisin ja jätti vahingossa kodan oven raolleen, ulos mennessään. Siitä raosta Aurinko uteliaana kurkkasi sisään, herättäen Náinnaksen, joka tajutessaan aamun jo koittaneen juoksi ulos kertoakseen veljilleen, että oli aika palata kotiin. Aurinko yhytti Náinnaksen ulkona ja painoi hänet maata vasten. (Helander – Renvall 2006, 28 – 29)

Niekija näki Náinnaksen maassa Auringon likistämänä ja heittäytyi tämän päälle suojatakseen miestänsä Auringon vihalta. Náinnas pääse pakenemaan, mutta Aurinko tarttui Niekijaa hiuksista ja kutsui poikansa paikalle. Niekija uhmasi Aurinkoa huutamalla tälle: ”Sinä saat tappaa minut, jos haluat, mutta minä en koskaan ala Peivalkelle vaimoksi!” Aurinko oli raivoissaan ja karkotti Kuun tyttären takaisin äitinsä luo. Kuun sylistä ja suojasta Niekija katselee ikuisesti tähtiä ja Náinnasta pystymättä koskaan olemaan tämän kanssa, vain alati katsellen. (Helander – Renvall 2006, 29)

Saamelaiset uskoivat kauan sitten, että taivas pysyi ylhäällä maailman pylvään ansiosta ja että sen pylvään pää on **Pohjantähti**. He pelkäsivät, että maailma voisi romahtaa, joten joka syksy he uhrasivat poron ylijumalille, jotta Pohjantähti pysyisi paikoillaan. (Helander – Renvall 2006, 16)

ELÄINTARUT

Liite 4

Karhu on saamelaisille pyhä eläin. Nukkuvaa karhua ei saa tappaa, vaan se on ensin herätettävä. Saamelaiset myös uskovat, että karhu ei ahdistannaista; jos naiselle tulee karhu vastaan täytyy vain nostaa helmat ylös ja näyttää olevansa nainen, silloin karhu laittaa käpälät silmilleen ja juoksee pois. (Seppälä 2009, 64)

Inarinsaamelaiset väittävät, että kolttien kantaäiti olisi saamelaistyttö, joka joutui viettämään talven uroskarhun pesässä. (Pentikäinen 1995, 97 – 100)

Saamelaiset juoksivat ennen vanhaan karhuina ja susina. Heidän tarvitsi vain etsiä puu, jonka latva on taipunut kohti pohjoista, ryömiä sen alitse vastapäivään kolme kertaa. Siten muuttuu karhuksi. Sudeksi muuttuu muutoin samalla tavoin, mutta puun tyven tulee olla taipunut suoraan etelään. Nykyään ei enää uskota olevan noitia, jotka kykenisivät juoksemaan karhuina. (Pentikäinen 1995, 97 – 100) Jos sutena tai karhuna juokseva saamalainen saatiin saaliiksi ja nahka nyljettiin, niin usein nahan alta etujalkojen takaa löydettiin puukkovyö ja/tai rahamassi. (Pentikäinen 1995, 97 – 100)

Saamelaiset tuntevat olevansa osa luontoa ja ennen vanhaan vuorovaikutus luonnon kanssa oli toisinaan niin vahvaa, että ihmisen ja eläimen välinen raja tuntui häilyvältä (Hyry ym. 1995, 143). Seuraava tarina on hyvä esimerkki tästä rajan häilyvyydestä sekä saamelaisten suhtautumisesta siihen.

Saamelaisnainen on kotonansa iltaa viettämässä, kun karhu tulee sisään. Karhu on jäässä ja menee tulen eteen sulattelemaan. Nainen tunnistaa karhun yhdeksi niistä koltista, joilla on tapana juosta karhuina ja siirtyy itsekin istumaan tulen ääreen. Kun karhu on sulatellut, antaa nainen sille kalaa syötäväksi, minkä jälkeen molemmat menevät nukkumaan omalle puolelleen huonetta. Aamulla nainen antaa karhulle taas kalaa ja syötyään karhu menee ulos. Pian karhu palaa takaisin ja viittoo naista seuraamaan. Nainen seuraa karhua ulos, missä karhu osoittaa polun, jota pitkin hän on naisen asumukselle edellisiltana saapunut. Karhu menee matkoihinsa ja nainen lähtee seuraamaan karhun osoittamaa polkua. Polulta hän löytää toisen

karhun kuolleena. Nainen palaa kotiin ja ilmoittaa löydöstään heimonsa miehille, jotka nylkevät karhun ja löytävät sen nahan alta rahamassin. Kesällä markkinoilla eräs mies lähestyy naista ja kiittää häntä siitä, että nainen oli huolehtinut hänestä kun hän oli ollut jäässä ja kysyy oliko nainen löytänyt hänen velivainajansa. Nainen vastaa myöntävästi ja mies kysyy löysivätkö he rahaa vainajalta. Taas nainen myöntää. Mies lupaa rahat naiselle kiitokseksi siitä, että tämä oli ollut hyvä häntä kohtaan. (Pentikäinen 1995, 97 – 100)

Eräs kuolansaamelainen heimo kertonut, että **peuramies** Myanndash on niiden kantaisä. He sanovat polveutuvansa naisesta, jonka Myanndash nai. (Pentikäinen 1995, 92 – 94)

Tarun mukaan kauan sitten oli šamaaninainen, jolla oli kyky muuntautua naaraspeuraksi ja jonka urospeura tässä muodossa oli astunut. Myanndash syntyi tästä yhdistymisestä. Myanndash asui äitinsä kanssa peuranluista ja –vuodista rakennetussa asumuksessa, jonka sisäpuolella hän oli ihmismuotoinen, mutta ulkopuolella peura. Äidin ja pojan asumuksen ihmisten maailmasta erotti verinen joki. (Pentikäinen 1995, 92 – 94)

Aikuisena Myanndash halusi naimisiin ihmistytön kanssa, mutta äiti ei pitänyt ajatuksesta, sillä hänen mielestä yksikään ihmistyttö ei voisi olla yhtä puhdas kuin Myanndash. Lopulta Myanndash sai tahtonsa läpi ja äiti etsi sille arvoisensa puolison. (Pentikäinen 1995, 92 – 94)

Myandash ja hänen morsionsa saivat ihmislapsia, jotka myöhemmin muuttuivat villipeuroiksi, sillä Myanndashin anoppi rikkoo tabusääntöä, jonka mukaan lasten kasteleminen vuotiin ei saa jäädä näiden hajua. Tuntiessaan hajun sieraimissaan Myanndash joutuu ainiaaksi muuntautumaan peurahahmoon ja pakenemaan tundralle samoin peuroiksi kääntyvien lapsiensa kanssa. Joissain versioissa myös ihmisvaimo muuttuu peuraksi ja he kaikki pakenevat yhdessä. On myös versio, jossa ihmisvaimo pysyy ihmisenä ja menee uusiin naimisiin. Uusi mies ei ole kummoinenkaan metsästäjä, joten Myanndash säälii tätä ja tarjoutuu suomaan heille hyvän metsästysonnen, jos mies ensin tappaa hänet. Näin Myanndash saa kulttuurisankarin maineen, sillä antamalla yhdelle miehelle metsästysonnen,

hän opettaa koko ihmissuvun metsästämään. Myanndashin taljasta puoli sielua menee vaimolle, joka pystyy näin unissaan vaeltamaan peurana ja toinen puoli menee Myanndashin uudelleen syntymiseen. (Pentikäinen 1995, 92 – 94)

Porosta käytetään kaikki hyödyksi; lihasta saadaan ruokaa, nahasta ja luista vaatteita ja tarvekaluja ja sarvista voidaan tehdä potenssia hoitavaa jauhetta turisteille. (Seppälä 2009, 66) Valkea albiinoporo johtaa eläinten (porojen) maailmaan eli on niin sanottu eläinten herra. Valkea naarasporo, ”valkeavaadin” tai ”valkko”, on onnen poro, joka pitää token koossa ja lisää laumaa. (Pentikäinen 1995, 107)

Susi on, poron jälkeen, eniten joikattu eläin. Susista on paljon satuja ja mytologiaa. (Pentikäinen 1995, 101)

Ihmissusi oli saamelaisten mielestä joko sutena liikkuva sielunmatkalla oleva noita, noidan sudeksi taikoma ihminen tai susina nostettu ihmisjoukko. Sudeksi muutettu ihminen sai saamelaistradition mukaan takaisin ihmismuotonsa, jos onnistui saamaan ihmisruokaa joltakulta. Toisaalta, jos susi-ihminen syö poroa, se ei enää voi muuttua ihmiseksi. (Pentikäinen 1995, 101 – 103)

Sudet ovat aikoinaan asuneet kuten ihmiset taloissa ja muutenkin olleet näiden kaltaisia. Sudet kuitenkin tappoivat ja söivät ihmisiä, joten ihmiset pyysivät jumalalta, etteivät sudet olisi niin ihmisten kaltaisia ja ettei ne söisi heitä. Jumala suostui pyyntöön ja siitä lähtien sudet ovat olleet suden muotoisia, mutta he saivat luvan syödä poroja. (Pentikäinen 1995, 102)

Korppi on noitalintu, jota ei kannata ampua, koska se näkee kuulun ja osaa väistää. Se voi myös taivuttaa ampujan aseensa piipun. Korpin siiven alla on onnenhöyhen jonka avulla se löytää aina ruokaa. Kun korppi kuolee, höyhen irtoaa ja lentää vastatuuleen ja jos ihminen saa onnenhöyhenen haltuunsa hän tulee menestymään kaikessa mihin ryhtyy. (Seppälä 2009, 67)

Kuukkeli on Lapin onnenlintu. Jos se tulee lähelle rupattelemaan tai istuu vaatteelle, se tarkoittaa, että ihminen rikastuu. Kuukkeliä ei saa ampua, se tuo huonoa onnea. (Seppälä 2009, 66 – 67)

Jos ihminen ei pitkään aikaan kuule **käen** kukunnaa, se tietää jotain pahaa hänelle ja jos vanhus kuulee käen kukunnan se tietää vuodeksi elinvoimaa. Jos poron vasa kuulee käen kukunnan, se ei keväällä kuole. Jos kuulee käen kukunnan tyhjin vatsoin, voi joutua alttiiksi onnettomuudelle. Sama uskomus liittyy muutamaa muuhunkin lintuun esimerkiksi kuikkaan ja siksi keväällä pitää syödä "linnunpala" eli vähän jotain ruokaa ennen ulosmenoa. (Seppälä 2009, 66)

NOITATARUT

Liite 5

Noita, Noaidi, Šamaani on parantaja, tietäjä, näkijä ja profeetta. He säilyttävät perinteitä ja pitävät seremonioita. Noidat kykenevät matkustamaan muissa maailmoissa ja suojelemaan sieluja sekä juttelemaan jumalien ja henkien kanssa. (Helander – Renvall 2006, 12) Noita voi olla niin mies kuin nainenkin, tosin saamelaisista naisnoidista ei ole yhtä paljon perimätietoa kuin miesnoidista (Solbakk 2009, 15).

Perinteisesti noituus on periytyvää, mutta ennen vanhaan oli myös noitakouluja. Noidaksi pystyi oppimaan henkien avustuksella ja/tai luonnollisen taipumuksen kautta. Ennen vanhaan uskottiin, että ihmisellä on kaksi sielua; ruumissielu ja vapaa sielu, ja nukkuessaan sekä muuten tiedottomassa tilassa ollessaan ihmisen vapaa sielu pystyi vaeltamaan jonnekin. Toisinaan vapaa sielu saattoi joutua loukkuun tai kuoleman valtakunnan henki saattoi ottaa sen vangiksi. Noidan tehtävänä oli mennä vapauttamaan tällaisia sieluja ja sitä varten noita saattoi langettaa itsensä loveen eli tämä vaipui eräänlaiseen transsiin, jossa noidan vapaa sielu saattoi matkata. Noita pääsi transsitilastaan takaisin kun hänelle sanottiin tietyt sanat, joten noita tarvitsi aina jonkun tuomaan hänet takaisin, ettei hänkin jäänyt vangiksi matkallaan. (Helander – Renvall 2006, 12)

Akmeeli (Ikämieli) on yksi tunnetuimmista ja voimakkaimmista Lapin noidista. Hän oli lentonoita ja saattoi kulkea monessa eri muodossa, kuten sutena, kalana tai vaikka lintuna. Kerran Akmeeli oli rumpuaan pärisyttämällä langennut loveen ja oli ennen lankeamistaan kertonut vaimolleen ne sanat, joilla hänet voisi nostattaa lovesta. Vaimo kuitenkin unohti sanat, eikä Akmeelia voitu nostattaa. Akmeeli makasi hengettömänä heidän kotansa nurkassa kunnes hänen ruumiinsa alkoi mädäntyä. Silloin hänet täytyi haudata. Aikaa kului ja kolmekymmentä vuotta meni ohi, kunnes yhtäkkiä vaimo muisti sen loitsun, joka hänen olisi pitänyt lausua nostattaakseen Akmeelin. Hän kiirehti miehensä haudalle ja huusi kovalla äänellä ”Hauin suolen soikerosta, kolmannesta koikerosta. Akmeeli Antereeus, paijele jo pajas!”. Akmeeli nousi haudasta, hänen leukansa liikkuvat ja hän äänteli jotain, mutta pian noidan lihat ja luut karisivat ja hän painui takaisin hautaan. (Helander – Renvall 2006, 13; Kejonen 2008, 138)

MUITA TARUJA

Liite 6

Ukko –jumalalla on useita nimiä; Tiermes, Bajan, Äijeg, Äijigh, Horagallis, Ukko, Ukkonen. Ukko on ilman hallitsija ja porojen suojelija. Hän puhdistaa ilman taudeista ja antaa sateen ja elämän. (Seppälä 2009, 58)

Madder-Akka ja hänen tyttärensä olivat mukana ihmisten ja eläinten syntymässä. Tyttäret **Sarakka** ja **Juksakka** määräsivät lapsen sukupuolen ja **Uksakka** vartioi syntynyttä lasta. (Seppälä 2009, 57 – 58)

Etiäiset ovat konkreettisesti kuultuja tai nähtyjä havaintoja tulevista tapahtumista. Uskotaan että saapuvan vieraan vapaasielu käy ilmoittamassa hänen tulostaan, kuullaan saapujan aiheuttamia ääniä ja ihminen tulee vasta ajan päästä. Usko etiäisiin on edelleen hyvin yleistä Lapissa. (Seppälä 2009, 63 – 64)

TUOTANTO- JA KULUTUSKAAVIO:

PERUSPOLKU

Kestov aiheet	Näkymätön palveluprosessi	Näkyvä palveluprosessi	Asiakkaan polku	Konkreettiset elementit
16.00 ----- 16.30	Eväiden valmistus ja pakkaus Taruhahmojen valmistelu	Asiakkaiden nouto hotellilta ja kuljetus Tarinapolun lähtöpaikalle 2 OPASTA	Lähtö Tarinapolulle	Hotelli Linja-auto
----- 17.00	Kaikki taruhahmot ovat sovituilla paikoillaan	Asiakkaiden varusteiden tarkistus Haltijatarina 2 OPASTA	Mökki Valmistautumine n metsään Haltijataru	Mökki Metsä Polun alku
----- 17.30	Maahisnäyttelijä juoksentelee välillä näkyvässä ja välillä piilossa. Heittelee käpyjä/kiviä luontoon – rapinaa.	Seita-taru Maahistaru Lapsivaihdokastaru Uhrilahjan asetus 2 OPASTA MAAHINEN	Seita Maahinen Lapsivaihdokastaru Uhrilahja	Metsä Suuri kivi; seita Maahinen
----- 18.00	Asiakkaiden jatkettua matkaa veden luota, vesiraukka heittää kiven veteen – molskahdus. Päästää huuodon.	Joki/puro/lähde Meriraukka ja vesiraukkataru 2 OPASTA VESIRAUKKA	Vesiraukka	Metsä Joki/puro/lähde Vesiraukka
----- 18.30	Laavuina/kootas sa noita sytyttää nuotion ja valmistelee kahvinkeitotar peet.	Staalo Painiottelu 2 OPASTA STAALO	Staalo	Metsä Staalo
----- 19.00	Linja-auto mökille odottelemaan asiakkaiden paluuta	Eväiden valmistus ja kahvinkeitto Noita Peuramiestaru 2 OPASTA NOITA	Laavu/kota Eväät Noita	Metsä Laavu/kota nuotio Noita

TUOTANTO- JA KULUTUSKAAVIO:

HALTIJAPOLKU

Kestovaiheet	Näkymätön palveluprosessi	Näkyvä palveluprosessi	Asiakkaan polku	Konkreettiset elementit
16.00 --- 16.30	Eväiden valmistus ja pakkaus Taruhahmojen valmistelu	Asiakkaiden nouto hotellilta ja kujetus Tarinapolun lähtöpaikalle 2 OPASTA	Lähtö Tarinapolulle	Hotelli Linja-auto
----- 17.00	Kaikki taruhahmot ovat sovituilla paikoillaan	Asiakkaiden varusteiden tarkistus Haltijatarina 2 OPASTA	Mökki Valmistautuminen metsään Haltijataru	Mökki Metsä Polun alku
----- 17.30	Maahisnäyttelijä juoksentelee välillä näkyvissä ja välillä piilossa. Heittelee käpyjä/kiviä luontoon – rapinaa.	Seita-taru Maahistarua Lapsivaihdokastaru U Uhrilahjan asetus 2 OPASTA MAAHINEN	Seita Maahinen Lapsivaihdokastaru U Uhrilahja	Metsä Suuri kivi; seita Maahinen
----- 18.00	Staalo valmistautuu painotteluun	ja Kuffitarneidon tarina 2 OPASTA SAAMELAISMIES KUFFITARNEITO Staalo valmistautuu	Joki Saamelaismiehen ja Kuffitarneidon tarina (Poro?)	Metsä Joki Saamelaismies Kuffitarneito (Poro?)
----- 18.30	Laavulla/kodassa noita sytyttää nuotion ja valmisteleo kahvinkäyttötarpeet	Staalo Painottelu 2 OPASTA STAALO	Staalo	Metsä Staalo
----- 19.00	Linja-auto mökille odottelamaan asiakkaiden paluuta	Eväiden valmistus Staalon tyttären tarina 2 OPASTA STAALON TYTTÄR	Laavu/kota Eväät ja kahvit Staalon tytär	Metsä Laavu/kota Nuotio Staalon tytär

TUOTANTO- JA KULUTUSKAAVIO:

MANALAPOLKU

Kestovaiheet	Näkymätön palveluprosessi	Näkyvä palveluprosessi	Asiakkaan polku	Konkreettiset elementit
18.30 ----- 19.00	Eväiden valmistus ja pakkauksen valmistelu	Asiakkaiden nouto hotellilta ja kuljetus Tarinapolun lähtöpaikalle 2 OPASTA	Lähtö Tarinapolulle	Hotelli Linja-auto
----- 19.30	Kaikki taruhammot ovat sovitulla paikoillaan	Asiakkaiden varusteiden tarkistus Haltijataru Äpäritaru 2 OPASTA	Valmistautuminen metsään Haltijataru Äpäritaru	Mökki Metsä Polun alku
----- 20.00	Äpäritä juoksenteleä eteenpäin kulkevan ryhmän perässä näkyvillä ja pilossa. Muut taruhammot aiheuttavat myös ääniä metsässä.	Äpäritä juoksenteleä ja äänteleä 2 OPASTA ÄPÄRÄ	Pimeä metsäpolku Äpäritä	Metsä Taskulamput Äpäritä
----- 20.30	Asiakkaiden jatkettua matkaa veden luota, vesiraukka heittää kiven veteen – molskahdus. Päästää huudon.	Joki/puro/lähde Meriraukka ja vesiraukkataru 2 OPASTA VESIRAUKKA	Vesiraukka	Metsä Joki/puro/lähde Vesiraukka
----- 21.00	Linja-auto mökille odottelemaan asiakkaiden paluuta	Laavu/kota Eväiden valmistus ja kahvinkelto Noita Akmeelitarina 2 OPASTA NOITA	Laavu/kota Eväät Noita Akmeelitarina	Metsä Laavu/kota nuotio Noita

TUOTANTO- JA KULUTUSKAAVIO:

AURINKO, KUU JA REVONTULET –POLKU

Kesto vaiheet	Näkymätön palveluprosessi	Näkyvä palveluprosessi	Asiakkaan polku	Konkreettiset elementit
17.30 ----- 18.00	Eväiden valmistus ja pakkaus Taruhahmojen valmistelu	Asiakkaiden nouto hotellilta ja kuljetus Tarinapolun lähtöpaikalle 2 OPASTA	Lähtö Tarinapolulle	Hotelli Linja-auto
----- 18.30	Kaikki taruhahmot ovat sovituilla paikoillaan	Asiakkaiden varusteiden tarkistus Haltijatarina Aurinkotarun Kuutaru 2 OPASTA	Valmistautuminen metsään Haltijataru Aurinkotarun Kuutaru	Mökki Metsä Polun alku
----- 19.00	Saamelaismies valmistautuu kohtaamiseensa ryhmän kanssa	Akaniditarun 2 OPASTA	Kukkula/mäki Auringonlasku Akaniditaru	Metsä Kukkula/mäki Auringonlasku
----- 19.30	Laavulla/kodalla laitetaan kaikki valmiiksi ryhmää varten	Kuun pimennystaru Varas ja terwasanko –tarina 2 OPASTA SAAMELAISMIES	Joki Saamelaismies Kuun pimennystaru Varas ja terwasanko –tarina	Metsä Joki Saamelaismies
----- 20.00	Linja-auto mökille odottelamaan asiakkaiden paluuta	Laavu/kota Eväiden valmistus ja kahvinkeitto Niekija Niekija rakastuu revontuliin -tarina 2 OPASTA SAAMELAISMIES NIEKIJA	Laavu/kota Eväät Saamelaismies Niekija	Metsä Laavu/kota nuoto Saamelaismies Niekija